

Møte onsdag den 22. mars 2017 kl. 10

President: Marit Nybakk

Dagsorden (nr. 61):

1. Muntlig spørretime
2. Ordinær spørretime
3. Referat

Presidenten: Den innkalte vararepresentant for Møre og Romsdal fylke, Tove-Lise *Torve*, har tatt sete.

Fra Fremskrittpartiets stortingsgruppe foreligger søknader om permisjon for representanten Åse *Michaelsen* for å delta i konferanser i OSSEs parlamentariske forsamling henholdsvis i dagene 22. og 23. mars i Wien og i dagene 28. og 29. mars i St. Petersburg.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Kjell Ivar *Larsen*, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Kjell Ivar *Larsen* er til stede og vil ta sete. Representanten Heikki Eidsvoll Holmås vil framsette et representantforslag.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [10:01:12]: På vegne av representantene Audun Lysbakken, Abid Q. Raja og meg selv vil jeg fremme et forslag om å sikre at alle borrettslag og sameier får mulighet til å lade elbilene sine, samt opptrappingsplan for salg av nullutslippsbiler.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:01:40]

Muntlig spørretime

Presidenten: Stortinget mottok mandag meddelelse fra Statsministerens kontor om at statsminister Erna Solberg vil møte til muntlig spørretime.

Statsministeren er til stede, og vi er klare til å starte den muntlige spørretimen.

Vi starter med første hovedspørsmål, fra representanten Jonas Gahr Støre.

Jonas Gahr Støre (A) [10:02:06]: Statsministeren deltok i går i høringen om regjeringens alvorlige svikt i arbeidet med å sikre vitale bygg og anlegg mot terror og andre trusler. Riksrevisjonen kom i 2015 til at det forelå svært alvorlige mangler, og at det var svært alvorlig at verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, var i stand til å sikre offentlige bygninger godt nok. «Svært alvorlig» i Riksrevisjonens ordbruk betyr at liv og helse er i fare.

Nå vil høringen avdekke hva som har skjedd, og ikke skjedd, og den skal oppsummeres. Vi, her, må forstå hvorfor, og man har grunn til å spørre om de manglene som er avdekket, nå er rettet opp, slik at vi har grunn til å føle oss trygge på at situasjonen ikke er «svært alvorlig».

Da går vi tilbake til 2012–2013 og tiden etter 22. juli og

Gjerv-kommisjonen, en kommisjon som i full åpenhet avdekket hva som var utfordringene – det var ærlig og til tider brutalt – og som fikk vedtatt instruksjoner og planer for å rette opp. Erna Solberg snakket da om betydningen av å ha gjennomføringskraft i beredskapsarbeidet.

Det er dette det er interessant å se på nå. Den 9. mars 2013 sa Erna Solberg at hun ville opprette en beredskapsfunksjon på Statsministerens kontor, fordi «landets øverste politiske leder til syvende og sist sitter med ansvaret for Norges beredskap» – til syvende og sist. Til VG sa Erna Solberg:

«Erfaringen fra 22. juli-kommisjonens arbeid viser at dette trengs. Man trenger en statsminister som har styringen i disse sakene.»

Mitt spørsmål til statsministeren er, helt konkret, i lys av hva vi hørte i går om forholdene i oppfølgingen av dette arbeidet og situasjonen i de to departementene: Vil statsministeren si at hun i disse sakene hadde styringen?

Statsminister Erna Solberg [10:04:13]: Jeg vil gjerne få lov å vise til mitt utførlige svar i den 1 time og 15 minutter lange utspørringen kontroll- og konstitusjonskomiteen hadde i går om akkurat det samme temaet. Det gir litt mer rom enn to minutter på denne talerstolen.

Den viktigste utfordringen for Statsministerens kontor, og det som er statsministerens oppgave, er å sørge for at ansvaret er klart plassert, og at samordningen er godt organisert i regjeringen. Da denne regjeringen kom inn i regjeringskontorene, så vi at det var noen utfordringer på objektsikkerhetsområdet, og det var noen uklare områder. Det dreide seg særlig om sivil sektor-institusjoner og forholdet til dagens sikkerhetslov. Det har medført at vi har gjort to vesentlige grep på dette området.

Det ene er at Stortinget i fjor vedtok endringer i dagens sikkerhetslov som gjør det mulig å stille noen andre typer krav gjennom sikkerhetsloven for å bedre en del sikkerhetskomponenter som skal være i sivil sektor, som vi avdekket i det arbeidet som vi gjorde for å se på uavklarte områder.

Det andre er at vi så at sikkerhetsloven ikke var dynamisk nok med tanke på de utfordringene som objektsikkerhet i dag faktisk krever, for objektene vi sikrer, vil forandre seg. De vil forandre seg i forhold til hvilket krise- og konfliktilbilde vi ser, i forhold til hvilke prioriteringer de ulike vil ha – det går noen objekter inn, og noen objekter går ut.

Dette svarte jeg utførlig på i går. Derfor har vi satt ned et offentlig utvalg, som har levert et forslag til en ny lov, en ny sikkerhetslov, som vil komme til behandling i Stortinget denne våren. Det er blant de tingene vi har gjort for å ta grep om nettopp objektsikkerhetsspørsmålet, og for å sikre at vi har et godt regelverk knyttet til behandlingen av sårbare installasjoner i Norge.

Jonas Gahr Støre (A) [10:06:12]: Jeg ba ikke om den redegjørelsen. Jeg spurte om statsministeren hadde styringen. Det vi har fått høre i går, gir jo grunn til tvil om det. Statsministeren sa at man ikke var klar over denne situasjonen før Riksrevisjonens rapport. Litt senere – og jeg fulgte høringen – sier forsvarsministeren: Vi var klar over det, vi var klar over manglene. Justisministeren sier vel også på en måte at de var klar over at det var vanskelig. Sammen eller hver for seg var de ikke i stand til å løse

oppgavene, og det er svært alvorlig. Til syvende og sist har statsministeren ansvaret, sa Erna Solberg. Man trenger en statsminister for å ha styring med disse sakene, og jeg gjentar spørsmålet: Hadde statsministeren styring med denne saken?

Statsminister Erna Solberg [10:07:00]: Statsministeren hadde styring med det som er oppgavene til Statsministerens kontor, og vi hadde styring med å se på hvor hullene, ansvarsutfordringene, var. Men som jeg også sa i går i høringen, hvor før øvrig forsvarsministeren snakket før statsministeren, var det altså sånn at vi som regjering, som helhet, ikke var klar over helheten i komplekset og manglene som var gjort i enkeltdepartementer, før vi fikk Riksrevisjonens rapport. Men vi var klar over utfordringer på enkeltområder. Derfor svarte jeg også i går i mitt innlegg at f.eks. når det gjelder maktene – de konstitusjonelle maktene – har regjeringens sikkerhetsutvalg behandlet det og sett på de ulike sikringstiltakene som er knyttet til det. Men ansvaret var tydelig plassert. I ett departement var utfordringen at man hadde fått indikasjon og rapportering på at man hadde løst oppgaven. Så ble det endret etter hvert, og så informerte man Stortinget om det. Det andre er at det tok lengre tid, og det var vi klar over.

Presidenten: Det blir gitt anledning til oppfølgings-spørsmål.

Presidenten vil bemerke at Arbeiderpartiet ikke har bedt om oppfølgings-spørsmål, altså partiet som har hoved-spørsmål. Det er ingen som har tegnet seg.

– Jette F. Christensen skal ha oppfølgings-spørsmål, vær så god!

Jette F. Christensen (A) [10:08:36]: I går dagens kontrollhøring lærte jeg noe nytt av statsministeren. Jeg lærte at det er «Norges hovedstrategi i Nordsjøen å stoppe oljeproduksjonen i tilfelle en krise. Dette lærte jeg da jeg satt i Willochs forsvarskommisjon i 1990» – som statsministeren sa.

I VG i dag kommer det fram at det ikke bare var jeg som lærte noe nytt i går. Dette er opplysninger som er ukjent for de aller fleste – ingen kan huske denne strategien omtalt offentlig før. Professor Dag Wiese Schartum i Senter for rettsinformatikk ved Universitetet i Oslo sier til avisen at «samfunnet må ha planer for å motstå et angrep, men at de kan miste sin verdi om de omtales offentlig». Medlem av kontroll- og konstitusjonskomiteen, Hans Fredrik Grøvan fra Kristelig Folkeparti, sier at han legger til grunn – og jeg siterer – «at åpenhet om stenging av oljeproduksjonen i Nordsjøen har vært vurdert og klarert». Dette er viktige spørsmål som vi trenger å få klarhet i.

Statsminister Erna Solberg [10:09:42]: Av og til er det slik at i jakten på å høre noe sensasjonelt ser man ikke skogen for bare trær.

Hovedstrategien når det gjelder beredskap og sikkerhet, er regulert i petroleumslovens §§ 9-2–9-5. I § 9-5 sies det at man skal stenge ned hvis det er en krisesituasjon. Dette er altså helt åpenbart, det er helt offentlig, det er helt tilgjengelig, det har aldri vært noe hemmelighetskremmeri rundt dette. Det er regulert av Stortinget hvordan man i en beredskapssituasjon skal behandle olje- og gassinstallasjo-

ner, så jeg var veldig forbauset over at man var så forbauset. Men jeg skjønner at i jakten på det som er spennende, og som ser hemmelig ut og høres annerledes ut, ser man ikke skogen for bare trær. Her er det en åpen regulering i en norsk lov, der det sies i § 9-5 at vi skal stenge ned i tilfelle krise, og at det er et ansvar. Det er hovedstrategien vår ved naturkrise. Ved en menneskeskapt krise skal man stoppe oljeproduksjonen i en slik sammenheng, for å sikre oss mot at vi får store miljøforurensninger.

Presidenten: Knut Arild Hareide – til oppfølgings-spørsmål.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:10:55]: 22. juli 2011 blei eit vegskil i synet på å ta både beredskap og objektsikring på alvor, og me såg jo at det var betydelege svakheiter i beredskapen vår.

Regjeringa Solberg annonserte tidleg at dei ville ta grep, og dei tok òg grep. Så ser me at Riksrevisjonen i rapporten sin til Stortinget i 2016 påpeika at framleis er det svært alvorleg med omsyn til den objektsikringa me har. Noko av det ansvaret får POD.

Så var det òg slik at i den debatten me hadde etter 22. juli, var me veldig opptatt av at me ikkje måtte få ei ansvarspulverisering i så viktige spørsmål. Så mitt spørsmål til statsministeren er: Kven sit no med det ansvaret for å få betre objektsikring?

Statsminister Erna Solberg [10:12:00]: Ansvaret er tydelig plassert gjennom sikkerhetsloven også når det gjelder de objektene. Og det er viktig å ikke heller lage vakuum rundt hvem som har ansvar. Når det gjelder gjennomføringen, og når det gjelder utpekingen av objektene, er det tiltakshaver som har ansvar for det. Her er det politi og justis som har hatt ansvar. Det er litt forskjellige systemer, og det er vanskelig å gå inn på noe av dette fordi noe er særlig sårbare institusjoner, og noen objekter skal meldes inn etter sikkerhetsloven. Noen av disse skjermingsverdige objektene meldes inn etter sikkerhetsloven, og andre er ting som er helt kritisk og nødvendig i en krisesituasjon. Det er den enkeltes ansvar å følge det opp.

Det er selvfølgelig regjeringens totalansvar å sørge for at systemene er på plass, at det gjennomføres. Og vi har sagt at det er alvorlig når vi ser at tempoet har ført til at det har tatt lengre tid, men det er også en forklaring at tidsrammen som ble satt for å gjennomføre det, var for kort. Det tar lengre tid å få ordentlige tiltak. Det er sånn at det er en sikring på alt, men den er ikke god nok, og det er ikke permanent sikring på alle objektene.

Presidenten: Per Olaf Lundteigen – til oppfølgings-spørsmål.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:13:15]: I går dagens høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen sa statsministeren at objektsikringen ikke er tilfredsstillende. Riksrevisjonens karakteristikk er «svært alvorlig» og er den sterkeste kritikk de kan komme med. Hvorfor har det blitt slik?

Statsminister Solberg sa i går at det ikke er svakheter i samordningen mellom departementene. Høringen avklarte at regjeringa ikke var kjent med situasjonen før Riksrevi-

sjonens rapport, bl.a. fordi rapporten av 18. mai 2015 fra POD til bl.a. justisministeren var feil. Det er ukjent for meg om det har fått konsekvenser for noen av de ansatte, men det er ikke hovedsaken nå. Kunnskapen om de faktiske forhold har altså sviktet. Regjeringa har stolt på egenkontrollsystem og rapportering, et system som hele statsapparatet bygger på.

Er lærdommen at vi har en stor systemfeil, og at det heretter må være tilsyn i den virkelige verden? Bare det vil avklare om objektsikringen er tilfredsstillende.

Statsminister Erna Solberg [10:14:19]: Vi bygger opp tilsynet basert på to forskjellige tiltak. Det ene er det ansvaret NSM har for å påpeke og gi beskjed til de enkelte tiltakshaverne om at sikringen ikke er god nok, eller at objektet skulle vært sikret. Det andre er systemtilsynet som gjennomføres overfor hvert enkelt departement og hver enkelt etat, primært av DSB – av Helsetilsynet, DSBs underliggende etat – men for Justisdepartementet.

Regjeringen har gjort endringer i disse tilsynene, som jeg mener har vært veldig viktig. Vi har endret tilsynsfilosofien. Vi har sagt at istedenfor å ha en plan for å gjøre noe, godta den, lukke avvikene og si at det er greit, venter vi nå til avvikene faktisk er lukket, og så offentliggjør vi det. Nå ser vi på de senere rapportene at det har hatt stor effekt for å få lukket de tiltakene som har vært nødvendig, og vi ser at den nye tilsynsfilosofien også gir god effekt på gjennomføringen av forbedret tilsyn.

Presidenten: Abid Q. Raja – til oppfølgingsspørsmål.

Abid Q. Raja (V) [10:15:28]: Er det ett parti på Stortinget som i tillegg til regjeringspartiene skal være forsiktig med å kritisere manglende objektsikring i krisetider, er det Arbeiderpartiet. De har sammen med Høyre og Framskrittspartiet besluttet å redusere Heimevernet med flere tusen soldater og å legge ned hele Sjøheimvernet. Hvordan våre olje- og gassinstallasjoner langs norskekysten skal sikres, er dermed høyst uvisst.

Et annet spørsmål er at statsministeren ikke ville svare meg i kontrollhøringen i går på om det stemmer at Olje- og energidepartementet ikke har pekt ut noen objekter til skjerming, til tross for at departementet har sagt dette offentlig til VG. Det er sterkt urovekkende at Forsvarets forskningsinstitutt bare for noen måneder siden sa:

«Et godt planlagt angrep vil være gjennomført før ordensmakten har rukket å mobilisere tilstrekkelige ressurser.»

Dette gjelder vitale anlegg som Mongstad, Melkøya, Kollsnes, Kårstø, Tjeldbergodden, Nyhamna, Sture osv.

Hvordan vil statsministeren forklare at hun ikke kan forklare noe til Stortinget, samtidig som departementet meddeler informasjon til VG? Og hvordan vil hun forsikre oss om at våre viktigste næringer har fullgod objektsikring også langs kysten?

Statsminister Erna Solberg [10:16:31]: Ofte er det slik at spørsmål som stilles, både her og i en høring, har flere ledd. Det gjør at det kan være vanskelig å svare uten å berøre bl.a. tema som er knyttet til graderte opplysninger.

Det er riktig at Olje- og energidepartementet ikke har meldt inn noen objekter til NSM om skjermingsverdighet

etter sikkerhetsloven, men det er bare en del av komplekset rundt objektene i energisektoren. Forsvaret gjør sine egne vurderinger av nøkkelobjekter ut fra forsvarsevne. Politiet forhåndsutpeker ytterligere objekter og har i eget distrikt ansvar for de objektene de utpeker.

Når det gjelder Forsvarets og politiets vurdering av objekter i olje- og energisektoren, kan det altså ikke besvares ugradert, som jeg viste til i høringen. Derfor er dette et kompleks. Og når Abid Raja trekker begge de to sammen i et spørsmål i en høring, kan han bare få ett svar, som er at dette berører graderte opplysninger.

Dette er også en av grunnene til at vi mente at det kanskje ville vært lurt å ha disse høringene i en gradert (presidenten klubber) ramme. Da kunne man enklere gå inn på utfordringene som ligger mellom hva (presidenten klubber igjen) som er åpent, og hva som er gradert.

Presidenten: Bård Vegar Solhjell – til oppfølgingsspørsmål.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:17:48]: Riksrevisjonens rapport er gradert. Difor har dei utarbeidd eit kort samandrag der alle konkrete tilvisingar var tekne vekk, som det var meininga skulle verte offentlege, men som er haldne hemmelege. Det er kort, men det gjev ein grunngeven og svært sterk kritikk av situasjonen i 2015.

Kvifor var det viktig å offentliggjere det? Jo, det var for det første fordi med 22. juli-kommisjonen vart det sett ein spesielt høg standard for openheit. Blant anna avgraderte den dåverande regjeringa dokument frå Regjeringas sikkerheitsutval. Den andre grunnen er at openheit gjer at det kjem meir kritikk, som kan føre til meir press om endring.

Eg er ikkje fagperson – ingen av oss er det – men eg har lese mange graderte dokument. Etter å ha lese dette er det umogleg for meg å forstå kvifor det skal vere hemmeleg, særleg etter høyringa, der det er kome fram langt meir presis og konkret informasjon om situasjonen i notid, enn det som står der. Det som går bra i notid, kan ein altså vere open om, men det som gjekk dårleg for to år sidan, held ein hemmeleg. Forstår statsministeren at det gjennom dette (presidenten klubbar) heng igjen ein mistanke om at ein har brukt sikkerhetslova ... (presidenten avbryt) til å unngå kritikk?

Presidenten: Statsminister Erna Solberg, vær så god.

Statsminister Erna Solberg [10:18:58]: Overfor Stortinget har regjeringen full åpenhet om de graderte spørsmålene. Det betyr at det for Stortingets kontrollfunksjon vil være fullt mulig å gjennomføre alle disse spørsmålene, og man vil kunne ta stilling til også de graderte spørsmålene. Jeg skjønner at det kan være et dilemma, men det er et sikkerhetsmessig argument for hvorfor det kan være enklere å si hva som er på plass, og hva som er sikret, enn å vise hva som er sårbarhetene. Det er sårbarhetene som er sikkerhetsrisikoen. Derfor er det vanskeligere at de skal være offentlige.

Når det gjelder spørsmålet om gradering, er det slik at sikkerhetsloven er veldig tydelig på ansvars plassering – på hvem som kan gradere. Det er den som er eier av informasjonen, som graderer, i utgangspunktet. Her har Forsvarsdepartementet sagt at dette er graderte opplysninger. De

har ønsket å gi en annen og kortere variant av hva som kan være offentlig, knyttet til dette.

Jeg mener ikke at dette betyr at regjeringen får mindre kritikk – jeg synes vi har fått mye kritikk de siste dagene. Det gjør faktisk hele denne situasjonen litt vanskeligere for regjeringen, fordi det legges et mistenkelighetens teppe over hvorfor dette er. Men det er altså Forsvarsdepartementets vurdering at man heller ikke kan avgradere de opplysningene som står i riksrevisjonssammendraget.

Presidenten: Vi går da videre til neste hovedspørsmål.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:20:24]: To dager på rad har NRK hatt kritiske nyheitssaker om fosterreduksjon eller «tvillingabort». I går blei det meldt at legar ved St. Olavs Hospital, som er dei einaste som kan gjennomføre tvillingabort i Noreg, har sendt eit brev til Helsedirektoratet, der dei ber om at Lovavdelinga i Justisdepartementet ser på abortforskrifta på ny. Det er på grunn av etiske diskusjonar i fagmiljøet.

Seksjonsoverlege Torbjørn Eggebø seier til NRK:

«Juristene i Justisdepartementet har tolket ordlyden i Abortloven nøye men de har ikke tenkt medisinsk-tekniske forhold.»

I dag høyrer me at leiaren for Etisk råd i Danmark argumenterer mot den norske praksisen og uttrykkjer overrasking over den liberale tolkinga i Noreg. Etter at Lovavdelinga i Justisdepartementet i Noreg tolka abortlova, gjennomførte Etisk råd i Danmark ei høyring om same praksis bør innførast i Danmark. Konklusjonen i Danmark er ein annan enn i Noreg.

«Vi synes at det er forskjell på å ta livet av ett foster og avbryte hele svangerskapet.»

Det sa leiaren av Etisk råd i Danmark.

Eg vil presisere at dette spørsmålet ikkje gjeld sjuke foster. Eg trur det er mange som opplever dette som eit vanskeleg verdspørsmål. Konklusjonen til regjeringa har vore å opne opp for tvillingabort av eitt eller fleire friske foster.

Mitt spørsmål til statsministeren er: Har dette vore ei rein lovt teknisk vurdering av abortlova, eller har det vore ei etisk vurdering av om me skal seie ja eller nei til tvillingabort i Noreg?

Statsminister Erna Solberg [10:22:22]: Dette er en etisk vanskelig sak. Dette er en sak som har ligget i mange år uten å ha blitt behandlet. Denne regjeringen mente at vi faktisk måtte få gjort en behandling av den. Vi ba da Justisdepartementets lovavdeling om en vurdering av dagens abortlov for å se på det juridiske grunnlaget for fosterreduksjon også ved tvillingsgraviditet. Lovavdelingens gjennomgang av abortloven, som er en juridisk gjennomgang av kravene som abortloven stiller, sa veldig tydelig at dagens lov åpner for at dette vil kunne gjøres. Det er ikke mulig å tolke loven dithen at de tolv ukene for selvbestemt abort er en begrensning med tanke på selektiv abort på ett av to tvillingfoster.

Det er altså ikke en politisk eller etisk behandling i regjeringen, men en forståelse av dagens lov. Alternativet ville vært at vi måtte fremmet en ny endring av abortloven, og det har regjeringen tatt stilling til, og det ønsker vi ikke å gjøre for å forhindre dette.

Jeg hørte også om de oppslagene, bl.a. med etikkpro-

fessor Berge Solberg, som uttalte seg bl.a. om de medisinsk-etiske spørsmålene knyttet til at det var vanskelig å gjennomføre denne typen abort i en form som var sikker for det andre fosteret, før man har kommet til 12. uke. Da er det viktig å være klar over at abortforskriftens tredje ledd sier at selvbestemt abort også kan gjennomføres i kort tid etter 12. uke, hvis det er medisinsk-tekniske grunner som gjør at man ikke kan gjøre det før. Det er blitt tolket som at det mulig, innenfor bestemmelsen om selvbestemt abort, også i denne sammenhengen å gjennomføre inngrep i 13. svangerskapsuke. Det fremgår også av veiledningen som følger abortloven.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:24:28]: Eg vil takke for svaret. Eg er glad for at statsministeren legg vekt på at dette er ei svært vanskeleg etisk problemstilling. Da er eg nok overraska over at regjeringa har vald å gjere dette til eit reint juridisk spørsmål om korleis ein skal tolke abortlova. Abortlova kom for veldig mange år sidan, og me har hatt ei teknisk utvikling som gjer at lova ikkje er så moderne som ho burde ha vore. Det har skjedd ei utvikling her. Me veit jo at i 10–15 pst. av tilfella vil òg det andre fosteret kunne miste livet ved ein tvillingabort, og det er jo derfor det er ein så stor diskusjon no i fagmiljøa.

Så mitt spørsmål er: Når det no er gjort ei reint teknisk-juridisk vurdering, vil regjeringa òg gjere ei etisk vurdering, ei politisk vurdering, av eit slikt spørsmål som nettopp, som statsministeren seier, er så etisk krevjande?

Statsminister Erna Solberg [10:25:28]: Jeg har lyst til å understreke at selv om det var en juridisk vurdering av abortloven, var det jo også et arbeid på etisk grunnlag som ble lagt til grunn for Lovavdelingens arbeid. Helsedirektoratet har innhentet informasjon om de medisinske forholdene knyttet til fosterreduksjon, og det var arrangert fagmøter og møter med fagmiljøene, der både Legeforeningens etiske råd og Senter for medisinsk etikk deltok i den prosessen, og alle de referatene og de synspunktene ble lagt frem for Justisdepartementets lovavdeling i den vurderingen. Det som er vår oppfatning, er at vi da måtte endre loven og eventuelt gjøre unntak og legge begrensninger i kvinners rettigheter i de første tolv ukene, hvis vi ikke skulle gjort det, og det har ikke regjeringen ønsket å gjøre.

Det er et stort etisk spørsmål. Det store spørsmålet om abort og selvbestemt abort er jo hvem som skal foreta den etiske vurderingen. Skal kvinnen og familien gjøre det? Er det de som er best til å ta de beslutningene, eller er det noen andre, utenfor, som skal gjøre det? Det valget mener jeg er ganske klart i begynnelsen, at kvinner selv foretar etiske, moralske vurderinger av disse spørsmålene, og så er det viktig at alle er godt informert, også om faren for komplikasjoner.

Presidenten: Det åpnes for oppfølgingsspørsmål – først Marie Ljones Brekke.

Marie Ljones Brekke (KrF) [10:27:05]: Det vi ofte omtaler som abortloven, heter «lov om svangerskapsavbrudd». Hvordan mener statsministeren at det å ta livet av ett eller flere barn, men fortsette svangerskapet, kan komme under denne loven? Og hva tenker statsministeren om

at Norge har blitt et land som kvinner kommer til for å få utført disse abortene, fordi de er ulovlige i våre naboland?

Statsminister Erna Solberg [10:27:33]: Spørsmålet om hvorvidt dette går inn under loven, er jo nettopp det jeg har redegjort for, nemlig at det er gjort en vurdering av Justisdepartementet på bakgrunn av den loven vi har i dag, om at også fosterreduksjon ved tvillinggraviditet er tillatt å være selvbestemt i de første tolv ukene, og at man da kan bestemme seg for å gjøre det. Så det mener jeg på en måte er juridisk klart svart på.

Jeg synes ikke det er bra hvis vi importerer folk fra andre land for å komme og få utført selektive aborter i Norge av denne typen, knyttet til fosterreduksjoner. Det er et vanskelig etisk spørsmål, men det grunnleggende temaet er selvfølgelig: Tror vi at de etiske vurderingene gjøres best av en nemnd, eller tror vi de gjøres best av en kvinne? Jeg mener vi har svaret for de tolv første ukene, at en kvinne og familien gjør de beste valgene.

Presidenten: Torgeir Micaelsen – til neste oppfølgingsspørsmål.

Torgeir Micaelsen (A) [10:28:50]: Jeg er glad for at statsministeren er enig med meg og Arbeiderpartiet i disse spørsmålene og har stått fast i en sak som for mange er etisk vanskelig. Det er den også for meg. Jeg husker første gang jeg hørte om – hva skal jeg si – denne muligheten, og jeg kjente med en gang at det rykket i meg, for det er en veldig utålelig tanke for mange av oss at man må gå til det skrittet å ta abort i seg selv, men også å gå til det skrittet der man må fjerne et eller flere flere fostre og gå videre gravid med de som er gjenværende.

Statsministeren har rett – når vi i Norge har valgt å ha en selvbestemt rett til abort, må vi også respektere at det kan være mange beveggrunner for hva som er den personlige grunnen til at man velger å gjøre det man gjør. Derfor vil jeg si at jeg nå oppfordrer alle til å være edruelig i denne debatten. Det kanskje statsministeren kunne opplyse Stortinget om, er: Er det riktig at det ikke er anledning for utenlandske kvinner å komme til Norge og få utført dette på statens regning, som enkelte har antydnet? Jeg kan svare på mitt eget spørsmål, for det er nemlig ikke tilfellet.

Statsminister Erna Solberg [10:30:03]: Det er bra at spøreren kunne svare på sitt eget spørsmål.

Vi har ikke et offentlig finansiert helsevesen for at folk kan komme fra andre land og få gjort inngrep eller få hjelp. Det krever helt særskilte vedtak hvis det skal skje. Så er det en adgang til på noen områder for enkelte å bidra med og betale for det, men det er det veldig lite bruk av i det offentlige helsevesenet, og det er på dette området ikke en naturlig del. Jeg er helt enig i at dette oppleves som etisk vanskelig, og det er – synes jeg – utrolig viktig i sånne sammenhenger at man får god informasjon, at man møter helsepersonell som kan snakke om risiko, og at man kan få tatt den samtalen som gjør at man vet at det er en risiko for det andre fosteret hvis dette skjer. Men i bunn og grunn er det til slutt et ansvar som alltid må ligge hos kvinnen i disse første tolv ukene, mener jeg.

Presidenten: Kjersti Toppe – til oppfølgingsspørsmål.

Kjersti Toppe (Sp) [10:31:15]: Det finst ikkje eitt einaste land i Europa som har slått fast at retten til sjølvbestemt abort implisitt inneber at den enkelte har krav på fosterreduksjon. I Noreg har vi tillate den praksisen ved å la Lovavdelinga i Justisdepartementet tolka dette og gjera dei etiske vurderingane utan at vi har fått ei sak til Stortinget om dette.

No ropar fagmiljøa varsku, for det som regjeringa har bestemt, tvingar legar til å gå inn for tidleg, slik at risikoen for det attverande fosteret vert utruleg mykje større. Kan statsministeren leva med at regjeringa har gjort eit vedtak utan å involvera Stortinget, noko som heile fagmiljøet er veldig kritisk til?

Statsminister Erna Solberg [10:32:14]: Det er gjort en fortolkning av hvordan dagens lov er, og regjeringen har besluttet at vi ikke ønsker å fremme forslag om å endre dagens lov. Det er fritt opp til Stortinget å komme med forslag om å endre dagens lov, og få flertall for det, men jeg opplever at det vi har gjort, har et bredt flertall i Stortinget. Jeg antar at alle partier kan foreta etiske vurderinger uten at regjeringen sender meldinger til Stortinget knyttet til disse spørsmålene. Siden vi ikke foreslår noen endring av loven, opplever jeg at vi har et flertall bak oss – når vi da heller ikke har fått noe ønske, fra et flertall på Stortinget, om å gjøre disse endringene.

Så er jeg enig i at dette er vanskelige etiske vurderinger for dem som jobber i helsevesenet. Men jeg hørte en uttalelse i går som dreide seg om overgangen rundt 12. uke og det medisinske forsvarlige, og som jeg viste til, er det etter abortforskriften mulig å gjennomføre selvbestemt abort noe senere enn 12. uke, nettopp av medisinske hensyn. Det vil være mulig og være en vurdering som kan gjøres av legene og av den enkelte abortsøker.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:33:47]: Det siste året har eg reist og besøkt forsvarsbasar over heile landet. Eg har hatt gleder av å snakke med og lære av soldatar og tilsette i Forsvaret, som alle brenn for Forsvaret og i siste instans er villige til å ofre livet for landet sitt. Det som slår meg, er fortvilninga og vonbrotet hos folk i Hæren, Heimevernet og Kystforsvaret over regjeringa sin forsvarspolitik. Høgres kommunikasjonsavdeling prøver å selje nedbygging av Hæren, nedrivning av Heimevernet, nedlegging av Sjøheimevernet, avskaffing av kystkorvettar og nedlegging av flybasen på Andøya og helikopterbasen på Bardufoss som ei historisk satsing på Forsvaret. Så godt som alle soldatane eg snakka med, har anten rista på hovudet eller rive seg i håret.

Trass i at Høgre på siste landsmøte vedtok at dei på sikt vil auke løyvingane til Forsvaret til 2 pst. av BNP, i tråd med det statsministeren lova på NATO-møtet i Wales, veit både statsministeren og eg at dei med langtidsplanen dei la fram i fjor, garantert ikkje vil nå det målet. Ein konsekvens av den svake langtidsplanen er at det ikkje er sett av nok pengar til investeringar i Hæren, noko regjeringa sjølv seinast for halvanna år sidan meinte var absolutt naudsynt – ein langtidsplan som Høgre braut forlikforhandlingane om for fire år sidan, fordi ein skulle satse langt sterkare på landmakta.

Ei av dei mange avgjerdene som har vekt fortvilning, er

nedlegging av flybasen på Andøya. Ein samrøystes komité slo sist haust fast at regjeringa skal kome attende til Stortinget viss det kjem fram vesentlege endringar i avgjerdsgrunnlaget for Andøya. Kan statsministeren garantere at kostnadsestimatet for Andøya og Evenes er korrekt? Om statsministeren ikkje kan garantere for kostnadsestimatet, vil ho då følgje opp og syte for at regjeringa kjem tilbake til Stortinget med oppdaterte tal i revidert nasjonalbudsjett?

Statsminister Erna Solberg [10:35:39]: Regjeringen la frem en langtidsplan for Forsvaret som var tilpasset de nye sikkerhetspolitiske utfordringene, som betød endringer i strukturene, men som også var en massiv økning av satsingen på Forsvaret i årene fremover. Regjeringen har allerede begynt den økningen og satsingen i de budsjettene vi har bak oss, og vi har nå et betydelig løft i budsjettet i årene fremover.

Jeg respekterer at andre partier kan mene at det er andre mål og andre deler av Forsvaret som skal prioriteres, men vi har fulgt det forsvarspolitiske rådet vi har fått fra våre viktigste rådgivere, nemlig forsvarssjefens stab, for hvordan hovedprioritetene bør være for utformingen av fremtidens forsvar.

På ett område har vi sagt at vi trenger lengre tid, og det er derfor vi gjennomfører en landmaktstudie for å gå igjen hvordan både Hærens og Heimevernets strukturer og plassering skal være fremover. Men det betyr ikke at det ikke er investeringsmidler til f.eks. Hæren i langtidsplanen. Det er det, det er lagt opp til betydelige investeringer i Hæren, også i de prioriteringene som er gjort. Det er også slik at vi økte antallet heimevernsstyrker utover det som var det fagmilitære rådet, fordi vi mente at bistanden til det sivile samfunnet kunne kreve mer av det, og at vi ønsket å ha en større grad av robusthet. Det som skjer i år, er at de første trinnene på dette nå oppleves. Vi fyller på, vi øver mer, vi sikrer at det er mer robusthet i hele vår forsvarsstruktur, og det har vi også gode erfaringer fra. Vi øver nå på en måte som vi ikke har gjort på lang, lang tid i Forsvaret, og vi ser f.eks. at Marinen har en mye sterkere operativ evne enn de hadde da vi kom inn i regjeringskontorene.

Når det gjelder nye estimater, har vi ingen nye estimater nå, men vi kommer til å følge opp Stortingets ønske om å få tilbakemelding om disse temaene etter hvert som vi går videre i prosjektet.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:37:48]: Seinast høyringa dei to siste dagane har vist at det regjeringa no gjer gjennom å byggje ned Heimevernet – 6 000 skal avvæpnast, og ein er allereie i gang med å dra inn Sjøheimvernets båtar – er ikkje vegen å gå. For å dekkje den manglande finansieringa og svekkinga av Hæren og Heimevernet i langtidsplanen for Forsvaret fekk regjeringa sett ned eit landmaktsutval, som òg statsministeren nemnde. Mandatet til utvalet er å ligge innafor dei økonomiske rammene i 20-årsperspektivet som vart lagt til grunn for landmakta i langtidsplanen. Ein byggjer altså ned Heimevernet, ein legg ned Sjøheimvernet, og det er stor uro. Kan statsministeren avkrefte lekkasjen om at heile hensikta med landmaktutgreiinga er å slå saman Hæren og Heimevernet? Kan ho garantere at det ikkje er intensjonen til regjeringa, og slik kanskje roe ned mykje av den uroa som no er rundt om i landet?

Statsminister Erna Solberg [10:38:51]: For regjeringen ligger det ingen føringer om at det skal være en sammenslåing av Hæren og Heimevernet. Man skal se på hvordan man bruker landstyrkene våre best mulig og mest mulig effektivt. Alt vi gjør når det gjelder Forsvaret, er for å få mest mulig forsvarsevne. Vi må se hvordan vi bruker disse styrkene sammen, hvordan de fungerer, hvor godt trent de er, og hvilket utstyr de har. Det er sånn at man kan ha mange folk, lite utstyr og dårlig trening. I mange år har vi på papiret hatt mange folk i Heimevernet, men de har ikke vært trent. I 2009 var ingen deler av områdestrukturen trent i det hele tatt. Da satt Liv Signe Navarsete i regjering og trente ikke Heimevernets områdestruktur i det hele tatt. Nå har vi trent dette betydelig for å sørge for at det er funksjonelt.

Jeg er grunnleggende uenig i at gårdsdagens høring viste at det fremover er fare på ferde med det Heimevernet vi har, med tanke på de sikringsbehovene vi har. Vi har bedre trente styrker, mer øvede styrker, som vil være mer tilgjengelig og vil kunne gjøre en bedre jobb enn tidligere.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – først Geir Pollestad.

Geir Pollestad (Sp) [10:40:03]: Heimevernet i Agderfylka og i Rogaland, HV-08, får dei største kutta frå regjeringa. Nesten halvparten av dagens soldatar i HV-08 skal vekk. Store område vil stå utan eit heimevern, og viktige mål skal altså ikkje lenger beskyttast av Heimevernet. 2 800 motiverte soldatar skal få beskjed om å levera inn uniform og våpen. Dette er ekte menneske, ikkje menneske som berre finst på papiret.

Stortinget har sagt at ein skal venta på landmaktutgreiinga. Trass dette er arbeidet med å setja i verk kutta i HV-08 i full gang. Mitt spørsmål til statsministeren er: Vil statsministeren stoppa denne prosessen fram til landmaktutgreiinga er behandla av Stortinget, slik Stortinget har ønskt?

Statsminister Erna Solberg [10:40:55]: Det er slik at Stortinget har vedtatt en reduksjon i områdestrukturens plantall fra 42 000 til 35 000 mannskap. Det skal man gradvis gjennomføre, men vi opprettholder nivået fra 2016 også i 2017.

Det er viktig å huske at vi har fått et fagmilitært råd om hva som er trusselen og utfordringene våre fremover, gitt ulike scenarioer. Det er der vi skal optimalisere bruken av de pengene vi har, og de ressursene vi har innenfor det ofentlige.

Vi har fra regjeringens side valgt å foreslå overfor Stortinget å ha en noe større heimevernsstruktur enn det som var forsvarssjefens anbefaling. Og vi har vært opptatt av – fra vi kom i regjering, ved endringer i revidert nasjonalbudsjett allerede i 2014 – å sikre mer penger til øvelser, nettopp for å trene ikke minst innsatsstyrkene, som over lang tid ikke har vært trent eller brukt. Det å ha et heimevern som ikke trener og ikke øver, er i alle fall bortkastede ressurser. Det har denne regjeringen gjort noe med.

Presidenten: Anniken Huitfeldt – til oppfølgingsspørsmål.

Anniken Huitfeldt (A) [10:42:04]: Regjeringa skrev i langtidsplanen at det ikke skulle kuttas i antall HV-solda-

ter, men at man skulle redusere måltallene fra 42 000 til 35 000 for å tilpasse områdestrukturen til den reelle situasjonen.

Nå foregår det store kutt over hele Norge. Da vi inngikk forlik med regjeringa, var vi opptatt av å øke midlene til Heimevernet, slik at det ble mer tid til øving. En av Heimevernets sentrale oppgaver er vakt og sikring av militære og sivile objekter og infrastruktur, objektsikring. Vil statsministeren nå, i lys av Riksrevisjonens påpeking av svært alvorlige mangler, øke antallet heimevernssoldater?

Statsminister Erna Solberg [10:42:51]: Jeg mener at objektsikring ikke først og fremst dreier seg om Heimevernet, men Heimevernet gjør en god jobb innenfor deler av objektsikringen. Som jeg også sa flere ganger under gårsdagens høring, sikrer man objekter på veldig mange ulike måter. Vi har hatt perioder hvor det har gått tiltak inn og ut av disse objektsikringslistene, avhengig av hva slags andre alternative metoder man har. For eksempel er det sånn at når vi går over på å digitalisere og bruke andre metoder, f.eks. på en del av overvåking, etterretning og installasjoner for kommunikasjon, vil behovet for sikring av antenner og annet bli mindre. Så det er et veldig dynamisk bilde, og det er ikke slik at jeg mener at gårsdagens høring eller Riksrevisjonens rapport tilsier at vi skal øke antallet heimevernssoldater i Norge. Men jeg mener at det er veldig viktig at de soldatene vi har, uansett om det er Heimevernet eller andre, er godt trent, har godt materiell og vet hvordan oppgavene skal løses. Det er da vi får mest mulig effekt, og det har denne regjeringen gjort, i motsetning til hvordan situasjonen var da vi kom inn i regjering.

Presidenten: Hans Fredrik Grøvan – til oppfølgings-spørsmål.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [10:44:10]: Heimevernet har, som flere har berørt allerede, vært og er strategisk plassert utover i landet og er tildelt en sentral rolle i arbeidet med objektsikringen som en del av beredskapen. Men i forbindelse med landmaktutredningen er det fra flere, svært kvalifiserte hold uttrykt sterk bekymring over at mandatet der ikke tilstrekkelig tar på alvor de utfordringene som Riksrevisjonens kritikk av objektsikringen peker på.

Derfor er mitt spørsmål: Kan statsministeren love at man også framover skal ha tilstrekkelig volum og utstyr for at oppgavene HV har fått tildelt, blir utført på en troverdig måte når det gjelder objektsikringen?

Statsminister Erna Solberg [10:45:00]: Jeg er veldig opptatt av at vi skal dimensjonere våre styrker etter de oppgaver vi tilfører dem. Derfor er det helt naturlig å svare ja på dette spørsmålet. Vi skal sørge for at vi har volum til å dekke de oppgavene som er.

Så har jeg registrert at det gjennom høringen har vært et stort fokus på Heimevernets rolle med hensyn til objektsikring, de har en viktig rolle. Men skjer det noe, er førsteresponsen politiet, ikke Heimevernet. Det er også ofte andre tjenester som må raskt ut i en type krise og konflikt. Heimevernet har en funksjon, som også ble godt beskrevet, og som er en viktig del av langtidsplanen, og for første gang har langtidsplanen et eget kapittel om Forsvarets bidrag til det sivile samfunnet, hvor også Heimevernet har mange andre viktig oppgaver. Vi må se på summen av dis-

se oppgavene når vi dimensjonerer volumet for Heimevernet. Det er en av grunnene til at vi valgte å øke antallet heimevernssoldater fra det som var forsvarsjefens forslag på 30 000, til 35 000 pluss 3 000 innsatsstyrker.

Presidenten: Ola Elvestuen – til oppfølgings-spørsmål.

Ola Elvestuen (V) [10:46:12]: Vi i Venstre er sterkt bekymret for landmaktens posisjon i Norge i årene framover, særlig på bakgrunn av de investeringsbeslutningene som regjeringen, sammen med Arbeiderpartiet, har gjort i langtidsplanen, og ikke minst, som det ble nevnt her, flyttingen fra Andøya til Evenes og de helt ukjente kostnadene som ligger der, og at det her ligger en automatisk nedprioritering av landmakten.

Men nå skal vi ha en landmaktstudie, og det er forunderlig med mange av de endringene som nå skjer i forkant av den, bl.a. det som skjer med Sjøheimevernet og Heimevernet. Statsministeren påpekte tidligere viktigheten av at en har fagmilitært råd, som det jo kan være uenighet om, men det vil også være et fagmilitært råd om landmakten. Det er viktig at vi har en offentlig debatt, og vil statsministeren sikre at vi har en god offentlig debatt, offentlighet, omkring landmaktstudien, tidsnok og i god tid, i forkant av beslutningen som skal komme i forbindelse med budsjettet for 2018?

Statsminister Erna Solberg [10:47:22]: Jeg er helt sikker på at når landmaktutredningen kommer, vil det være god offentlighet rundt diskusjonen. Jeg er helt sikker på at Stortinget vil ha en bred diskusjon, og at resten av samfunnet vil ha en bred diskusjon om de endringene som skjer i forbindelse med landmaktutredningen.

Når det gjelder spørsmålet om fagmilitære råd, har jeg lyst til å si at det nå er viktig å tenke gjennom hvilken krise og konflikt vi ser for oss. De investeringsbeslutninger som et flertall på Stortinget står bak – om nye jagerfly, om å sørge for at vi fortsatt har overvåkingsfly i nord, om å sørge for at vi bygger nye ubåter og annet som er en viktig del av den store investeringsstrukturen – er fordi vi ser et risikobilde som gjør at ikke minst det maritime området er det viktig at vi har kontroll over, at kyststrømmen vårt, med maritim, sterke styrker, er det viktig å ha kontroll over i en gitt krise- og konfliktsituasjon.

Og så er det slik at vi hele tiden må utvikle Forsvaret med nye funksjoner og på nye områder, og en av de absolutt viktigste utfordringene vi kommer til å ha fremover, er knyttet til cyber og cyberteknologi, og det er det viktig at vi følger opp grundig fremover.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Trine Skei Grande (V) [10:48:46]: Ved forrige valg gikk vi til valg på å gjennomføre et lærerløft. Det lærerløftet har vi gjennomført. Det har blitt en suksess. Nesten alle de lærerne som har vært igjennom det, synes at dette var kjempenyttig, og at de har blitt bedre lærere i den andre enden. Men gjennom hele lærerløftet er det ferdigheter som har hatt mye fokus. Det er knekking av lesekoeder og knekking av mattekoder.

Vi vet at vi nå lever i en tid med populismens framvekst i Europa – og i norsk politikk. Vi ser store endringer, som gjør at vi skal utdanne elever som skal være i stand til å gå

ut i et næringsliv og et arbeidsliv der de sjøl skal være med på å endre sine egne arbeidsoppgaver. Vi ser at vi er i en tid da kanskje dannelse og dannelsesfag som historie, som samfunnsfag, som religionskunnskap blir viktigere og viktigere for å kunne være aktive borgere i et samfunn. Vi trenger faktisk å bygge hele mennesker, hele samfunnsborgere, som kan være med og ta del i utviklingen av samfunnet, være med og endre arbeidsplassen de sjøl skal inn i, være med og få til nytenkning og kreativitet og bruke ny teknologi. Det er ganske store krav. Vi burde egentlig ha utvidet fokuset på lærerløftet ikke bare til ferdigheter, men også til et dannelsesperspektiv og til kreativ kompetanse.

Spørsmålet mitt til statsministeren er: Burde vi ikke egentlig nå ha innført et lærerløft 2.0, som handler om å løfte dannelsesperspektivet og det kreative og hele mennesket i utdannelsessystemet vårt?

Statsminister Erna Solberg [10:50:34]: For det første er jeg enig med representanten Skei Grande i at vi har gjennomført lærerløftet, og at det er en suksess. Det er nå historisk mange lærere – vi har tredoblet antallet – som har fått videreutdanning. Vi har gjennomført femårig lærerutdanning. Det gir også rom for mer fag og andre kombinasjoner i lærerutdanningen.

Så har jeg lyst til å si at jeg er veldig enig i at i dagens samfunn er det ekstremt viktig å lære kritisk tenkning. For i det informasjonssamfunnet som bombarderer oss med ulike påstander og ulike nyheter, som er både «ekte» og «sanne», og med vinklinger og alt annet, dreier det seg om å ha kritisk sans og evne til kildekritikk, og at flest mulig må ha det. Men jeg mener ikke det er til forkleinelse for at man må lære å lese og skrive, for det er begynnelsen på det hele. Man får ikke mye kritisk tenkning av ikke å klare å lese ordentlig, skrive ordentlig, knekke mattekoden eller stille spørsmål ved det teknologiske. Så det er viktig å ha et fagfokus samtidig.

Om dette betyr et lærerløft 2.0: Det vil jo være slik at når vi har løftet nok lærere igjennom til å nå de fagkravene vi har, vil det også være mulig å fylle på med andre ting. Så mener jeg at en del av etterutdanningsstrategien rundt omkring i kommunene også må være å fylle på faginnhold og sørge for at vi oppdaterer oss på nye ting. Og så mener jeg at vi også må jobbe mye med digitalisering. Den største utfordringen med digitalisering og arbeidet med barna våre i skolen er mangelen på lærere med kompetanse som fører til det.

Men hvis man spør meg om hva som er den aller viktigste reformen, lanserte vi det på mandag, jeg og kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, og det er systematisk tidlig innsats. Jeg mener at systematisk tidlig innsats er starten på alt. Det å sørge for at 10 000 barn ikke går ut av norsk skole uten å kunne lese, skrive og regne så godt at de klarer å ta videreutdanning, som er en utfordring i tilknytning til arbeidslivet fremover, er kanskje oppgave nr. én. For jo flere mennesker med avmaktfølelse fordi de ikke klarer å delta, jo større utfordringer.

Trine Skei Grande (V) [10:52:43]: Ja, vi gleder oss til fredag for å se hva som står i den meldinga, og hva vi kan være med på å lage flertall for her.

Nå har vi i løpet av de siste årene fått til en stor faglig «backing» av lærerne: Vi har en etter- og videreutdanningsreform, vi innfører femårig lærerutdanning, det rulles

ut mange krav til lærerne, og vi har også høynet kravene for å komme inn på studiet. Men fortsatt er det sånn at hvem som helst i dette landet kan kalle seg lærer. Bare man har fått en lærerstilling, kan man si at man er lærer. Vi har mange viktige yrker i Norge som ikke alle kan påberope seg å ha, og som er avgjørende for oss. Man kan ikke gå et hvilket som helst sted og kalle seg lege, fordi det er et viktig yrke, som ikke alle skal kunne påberope seg å ha som tittel. Men lærer kan alle kalle seg, uansett hvor lav utdanning man har. Spørsmålet mitt til statsministeren er: Bør vi ikke beskytte lærertittelen?

Statsminister Erna Solberg [10:53:40]: Det er sjelden jeg får spørsmål i spørretimen som jeg ikke har hørt eller tenkt på før. Jeg skal innrømme at jeg fikk det akkurat nå. Jeg har ikke tenkt på at det å beskytte lærertittelen i seg selv er en utfordring. Vi har valgt den andre måten å gjøre det på, nemlig å si at de som skal undervise våre barn i et klasserom, må ha visse krav til kompetanse i de fagene de har. Og så er det sånn at man kan være lærer i mange andre typer institusjoner – og jobbe som det. Men jeg vil si at jeg skal møte dette med nysgjerrig interesse for å se om dette er noe man må beskytte, eller om vi egentlig når målene våre ved nettopp å stille fagkravene, som gjøres i hver enkelt skole.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – først Iselin Nybø.

Iselin Nybø (V) [10:54:40]: Vi er enige med regjeringen om at vi ønsker flere lærere, vi ønsker mange gode og motiverte lærere inn i klasserommene, og vi ønsker å løfte statusen til læreren og lærerutdanningen. Det at lønn også har en betydning for å få til det, er det mange som heier på. Vi har gjennom denne stortingsperioden stilt en rekke krav til dem som skal være lærere i skolen: Vi har innført en femårig lærerutdanning, som statsministeren også var inne på, vi har stilt krav til antall studiepoeng for å undervise i norsk, matte og engelsk i ungdomsskolen og barne-skolen, vi har stilt karakterkrav for å komme inn på lærerhøyskolen, og vi forventer at lærerne tar videre- og etterutdanning og holder seg faglig oppdatert.

Mitt spørsmål til statsministeren er: Er statsministeren enig i at økt utdanning og kompetanse skal lønne seg?

Statsminister Erna Solberg [10:55:38]: Jeg mener at økt utdanning og kompetanse skal lønne seg, og det gjør det jo ved at man får høyere lønn i tariffene som er fremforhandlet mellom kommunesektoren og lærerorganisasjonene – også avhengig av hvilket fagnivå man har i utgangspunktet. Det har av og til vært påpekt som en utfordring – før vi stilte kompetansekravene – at noen av dem som hadde masterutdanning, opplevde at det var vanskeligere å få jobb i enkelte kommuner fordi de egentlig hadde høyere lønnsutbetaling. Men jeg mener først og fremst at vi skal holde fast på at lønn forhandles mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, og at det skal det også i fremtiden.

Det vi har jobbet med, er de alternative karriereveiene som gjør det mulig for lærere å være lærer, men samtidig på en måte oppleve en karrierevei, og en utvikling i det, som gjør at man ikke alltid må flyttes over til administrative oppgaver. I den sammenheng og til de prosjektene er det også knyttet lønnsmidler.

Presidenten: Christian Tynning Bjørnø – til oppfølgingspørsmål.

Christian Tynning Bjørnø (A) [10:56:46]: Vi lever i skiftende tider – politisk, demokratisk og demografisk. Arbeiderpartiet vil ha en sterk offentlig fellesskole og ikke minst lærere som er både faglig solide, gode til å lære bort og til å tolke nyhetsbildet og det samfunnet vi lever i, sammen med elevene. Men dessverre går utviklingen i feil retning. Det har ikke vært flere ukvalifiserte som underviser i norsk skole, på 15 år. Siden grunnskolelærerutdanningen ble opprettet i 2010, har det heller ikke vært så få studenter som møter opp og vil undervise i barneskolen. Vi er for at lærerutdanningene blir femårige og masterutdanninger, men vi er fortsatt bekymret for rekrutteringen. Dette er alvorlige tall på tampen av statsministerens regjeringperiode. Det er med utålmodighet jeg stiller spørsmålet: Når skal egentlig regjeringens påståtte satsing på lærerne gi resultater?

Statsminister Erna Solberg [10:57:48]: Den gir resultater hver dag i de klasserommene hvor det står lærere som har vært på etter- og videreutdanning, og som har nye måter å jobbe med fagene sine på. Fordi vi gjennomfører et så stort løft, vil det være en del flere vikartimer og folk som er ufaglærte, som er inne i perioder, men en del av det store løftet, det at vi systematisk sørger for at man får etter- og videreutdanning som lærer, gjør at man øker respekten for det faget. Det at vi har økt inntakskravene, gjør at det forhåpentligvis blir færre som ramler ut av utdanningsløpet, og det bidrar også til å løfte det. Dette er en strategi for å løfte respekten for læreryrket, løfte kompetansen for læreryrket, men resultatene vil vi lese når vi etter hvert ser de elevene som går ut av den skolen som de nå går i, på deres faglige nivåer. Det å investere i mennesker er blant de investeringene som er viktigst, men som tar lengst tid.

Presidenten: Anders Tyvand – til oppfølgingspørsmål.

Anders Tyvand (KrF) [10:58:56]: Jeg synes at Lærerløftet 2.0 er en god idé. Nå har vi nettopp gjennomført en fornyelse av Kunnskapsløftet, dvs. vi har behandlet det i Stortinget, og regjeringen er i gang med det arbeidet. Der fikk Kristelig Folkeparti bl.a. gjennomslag for at vi skal gjennomføre et verdiløft i skolen. Vi skal løfte verdiene tydeligere fram i undervisningen. Vi skal vektlegge dannelsesperspektivet i større grad enn det vi gjør i dag. Men for at vi skal lykkes med det, er det viktig at lærerne har kompetanse til å gjøre det. Da må den kompetansen inn i lærerutdanningen.

Så opplever jeg nok kanskje at regjeringen har et litt annet fokus når det gjelder lærerutdanningen. For eksempel må man nå ha karakteren 4 i matematikk for å komme inn på lærerstudiet, selv om man ikke skal undervise i matematikk. Selv de som skal undervise og studere de klassiske dannelsesfagene, måles nå først og fremst på mattekarakteren. Mener statsministeren at det er en god strategi for å vektlegge dannelsesperspektivet i større grad i lærerutdanningen og i skolen?

Statsminister Erna Solberg [11:00:04]: Det er veldig viktig at elevene møter kvalifiserte lærere som kan hjelpe dem med å knekke kodene i de viktige, grunnleggende fagene. En av utfordringene vi har i vårt land, er dårlige mattekunnskaper, bl.a. algebrakunnskaper. Selv om de er blitt bedre, er vi dårlige i algebra. Det går i sirkel. I 2008 ble det gjennomført en stor lærerkompetanse- og øvelsesundersøkelse som viste at norske lærere som underviste i matematikk, skåret dårlig i algebra. Når de skåret dårlig i algebra, skåret også elevene deres dårlig i algebra. Det betyr at man må ha en viss fordykning og forståelse, og ett av de fagene på lærerutdanningen hvor det har vært stor strykprosent, har nettopp vært matematikk. Jeg kommer alltid til å forsvare at vi stiller det karakterkravet, for jeg mener det er utrolig viktig at den læreren som står og underviser i det faget, faktisk selv har skjont faget, og jeg tror det vil gjøre noe med strykprosentene. Det er ikke til forkleinelse for at vi skal ha et godt dannelsesperspektiv for øvrig. Det må vi jobbe med. Når vi har fem år, har vi også større rom for å fordype oss innen flere tema.

Presidenten: Audun Lysbakken – til oppfølgingspørsmål.

Audun Lysbakken (SV) [11:01:25]: Jeg deler regjeringens mål om tidlig innsats og vektleggingen av at alle barn i norsk skole får en godt kvalifisert lærer. Så er det bare sånn at andelen ufaglærte lærere har økt med nesten 40 pst. under denne regjeringen. Synes statsministeren at det er et vellykket lærerløft?

Statsminister Erna Solberg [11:01:48]: Regjeringens lærerløft er å løfte videreutdanningen av lærere, og vi har tre ganger så mange under videreutdanning hvert eneste år nå som det var under den forrige regjeringen. Regjeringens lærerløft var å stille strengere fagkrav, sørge for nye forsøk på karriereveier fremover og å løfte femårig masterutdanning. Alt det har vi gjennomført. I en periode når man forlenger tiden folk går på utdanning, vil det være slik at man får litt færre nyutdannede ut, og da vil det kanskje fylles på med ufaglærte lærere. Så er det viktig at vi over tid bygger opp et betydelig høyere nivå på de lærerne som er i klasserommet, og det krever investering.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål – fra Audun Lysbakken.

Audun Lysbakken (SV) [11:02:39]: Skatteflukt undergraver velferdsstaten og fellesskapets inntekter og er et slag mot norsk nærings- og arbeidsliv. Når folk fra den økonomiske eliten flytter pengene sine ut av landet for å slippe å betale skatt, vender de på mange måter ryggen til fellesskapet. Penger som forsvinner, kunne gått til helse, til folk som har lite, eller til lærerløft, som vi nettopp snakket om, og det har også den konsekvens at andre må bidra med mer, fordi noen med mye velger ikke å bidra.

Hvis vi skal gjøre noe med dette, må vi ha internasjonalt samarbeid for å hindre skattekonkurranse. Vi må også som politikere vise holdning. Derfor lurer jeg på: Hva har regjeringen gjort for å hindre skatteflukt, og hva er statsministerens syn på skatteflyktninger?

Statsminister Erna Solberg [11:03:36]: At personer flytter ut av landet for å slippe å betale skatt, er dessverre noe som skjer. Jeg har sett det i min hjemby over mange år at det er personer og familier som har flyttet ut og fortsatt driver næringsvirksomhet. Jeg er glad for at næringsvirksomheten fortsatt drives i Norge og skaper ringvirkninger og jobber. Hvis jeg spør om hovedgrunnen til at de flytter ut, er det at de opplever at de ville måtte tømme bedriften så mye gjennom formuesskattereglene at det ville være vanskelig å gjennomføre å bli boende. Det er jo en av utfordringene i vårt system at folk flytter ut av landet basert på at vi har spesielle skatteregler som gjør at når de skal ta vare på arbeidsplassene i Norge, så har de en utfordring.

Jeg er enig i at skattekonkurransen er dumt, derfor tar jeg dette opp veldig tydelig i internasjonale fora. Jeg sier det hver gang jeg er ute, jeg sier det både med tanke på utviklingslands situasjon, og jeg sier det med tanke på våre land. Jeg var derfor også tydelig på at selv om vi har redusert selskapskatten, så var ikke det vår hovedprioritet, men noe vi er nødt til å gjøre for å være konkurransedyktige med nabolandene, og vi skal gjøre det i et rom som gjør at vi er konkurransedyktige for investeringer fremover. Men det er ikke noe jeg står og applauderer, for det er et resultat av at mange land nå reduserer beskatningen av selskap.

Så er det en utfordring – og vi må gjøre dette på europeisk plan – og det er å jobbe mer med å få de store multinasjonale selskapene til faktisk å betale skatt, til å delta i landet. Derfor er det et tydelig budskap jeg har i alle sammenhenger hvor jeg også møter internasjonalt næringsliv knyttet til bærekraftsmålene, at det er viktig. Når de spør hva de kan bidra med, svarer jeg alltid: De bør bidra med å betale skatt til de landene de er i, de bør bidra med å være ikke-korruperte og betale skatt, fordi det er det som bidrar til å skape grunnlag for utvikling i utviklingslandene. I så måte er det ikke forskjellig fra oss, men vi trenger mer internasjonale regler knyttet til dette. Noe av det som er bra, og det som det har vært jobbet gjennom OECD for, er mye mer åpenhet om skatteregler og plasseringer. Panama Papers hadde en god effekt på det, det ble veldig fort sånn at Panam også meldte seg på og hadde åpenhet om ... (presidenten klubber.)

Audun Lysbakken (SV) [11:05:47]: Det var klar melding, og selv om vi er uenige om skattepolitikken, er vi åpenbart enige om skatteflyktninger. Men derfor har jeg et oppfølgingsspørsmål. På siden partifinansering.no kan en få innsikt i hvem som gir penger til partienes valgkamp, og med det både hvem som støtter de ulike partiene, og hvem de ulike partiene godtar å få støtte fra. Det viser seg at en av Høyres givere til valgkampen i 2017 er en person som er bosatt utenlands, og som ikke gjør noen hemmelighet av at det er for å slippe å betale skatt til Norge. Til VG i 2008 sa denne personen som begrunnelse for hvorfor han hadde flyttet ut av landet, at hans nye hjemland har de beste rammevilkårene for forretningsvirksomhet, og at det ikke er skatt på inntekt, kapitalinntekt eller formue.

Synes statsministeren virkelig det er greit at hennes egen valgkamp finansieres av en som har flyttet sine penger utenlands for å slippe å bidra til det fellesskapet som hun selv leder?

Statsminister Erna Solberg [11:06:46]: Det kan være mange motiver for at man flytter utenlands. Blant annet har jeg sitert det motivet jeg har hørt i min hjemby, som også er representanten Lysbakkens hjemby, fra noen av dem som har eid selskaper, at de har flyttet utenlands med familien for å kunne drive næringsvirksomhet også med utgangspunkt i Norge, for hvis ikke ville man ha tømt bedriftene for så mye i formuesskatt. Formuesskatten skaper også flytting av folk, og det er en utfordring som jeg synes venstresiden i Norge burde sett mer på. Jeg mener at langsiktig, tilstedeværende kapital er utrolig viktig også for næringsutviklingen fremover.

Presidenten: Det åpnes for oppfølgingsspørsmål – først Snorre Serigstad Valen.

Snorre Serigstad Valen (SV) [11:07:34]: Er det vanlig i europeisk sammenheng at et regjeringsparti mottar store summer til valgkamp fra skatteflyktninger, og kjenner statsministeren til noen andre eksempler i Europa på at dette har skjedd?

Statsminister Erna Solberg [11:07:47]: Jeg vet ikke hvilken person det dreier seg om, og jeg vet heller ikke hvilket beløp det dreier seg om. Jeg følger ikke med ...

Snorre Serigstad Valen (SV) [11:07:52]: Det var ikke det jeg spurte om.

Statsminister Erna Solberg [11:07:53]: Nei, men jeg vet heller ikke hva reglene er i andre land. Men bidragsytere som er statsborgere og bor i andre land, vil en nok kunne finne frem til i flere andre land.

Presidenten: Truls Wickholm – til oppfølgingsspørsmål.

Truls Wickholm (A) [11:08:16]: Det er interessant at statsministeren ikke har noe aktivt forhold til hvem hun mottar penger fra for å gjennomføre sin politikk. Men en del av dette bildet er jo også en regjering som kanskje ikke har vært så aktiv for å bekjempe skatteflyktninger, skatteunndragelser, som den kunne vært. Stortinget vedtok i 2015 at det skulle innføres et eierskapsregister for å få et register over faktiske, egentlige, eiere. Det har vi fortsatt ikke sett noe til. Oppfølgingen av skatteforlikets punkter om nettopp å hindre store multinasjonale selskaper i å utnytte våre skatteregler følges heller ikke opp i så sterk grad som det kunne vært gjort. Hva tenker statsministeren om at hun nå, i lys av det som tidligere representanter her tar opp, også blir sett på som en statsminister som nettopp ikke har et aktivt forhold til å bekjempe skatteflyktninger?

Statsminister Erna Solberg [11:09:13]: Jeg tror nok jeg blir oppfattet som en statsminister som har et aktivt forhold til å bekjempe skatteflyktninger. Jeg tror alle de av mine kollegaer som hører meg holde innlegg internasjonalt, vet at vi gjør det. Vi jobber også med oppfølginger av et register – det er et komplisert og vanskelig spørsmål hvordan man skal gjøre det, og derfor krever det en del arbeid å få det til – og vi jobber med all oppfølgingen av skattereformen og de vedtakene som blir gjort for

å finne frem til gode metoder. Men det er vanskelig for et enkeltland å ha egne regler knyttet til f.eks. hvordan man skattlegger multinasjonale selskaper e.l. Veldig ofte må det som gjelder disse spørsmålene, gjøres i en sammenheng internasjonalt, f.eks. gjennom arbeidet i EU.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Rasmus Hansson (MDG) [11:10:14]: Det internasjonale energibyrået, IEA, og Det internasjonale byrået for fornybar energi, IRENA, har nettopp lagt fram en rapport som heter «Perspectives for the energy transition: Investment needs for a low-carbon energy system». I rapporten går de igjennom hvordan verden må utvikle energisystemene sine for å nå togradersmålet og ambisjonen om 1,5-gradersmålet, som Norge har sluttet seg til. Begge byråene anbefaler sterkt at G20-landene snarest venner seg av med fossil energi, og de understreker de betydelige økonomiske fordelene ved en rask overgang til fornybare næringer, samtidig som de understreker det veldig store behovet for internasjonale investeringer i fornybar energi.

I denne situasjonen gjør regjeringen i Norge det stikk motsatte. Oljeminister Søviknes har uttalt noe i retning av at nå gjelder det å trække til, og man har for 24. konsesjonsrunde varslet utlysning av langt over 100 nye leteområder pluss TFO-områder.

Dette er – så vidt jeg kan se – det stikk motsatte av det Det internasjonale energibyrået og Det internasjonale byrået for fornybar energi anbefaler. Mener statsministeren at disse to byråene tar fullstendig feil i sin analyse og sin anbefaling?

Statsminister Erna Solberg [11:11:48]: Rapporten med bidrag fra IEA og IRENA slår fast at for at vi skal klare å begrense temperaturøkningen til godt under to grader, kommer det til å kreve store omlegginger innenfor energiområdet. Samtidig slår den fast at verden vil trenge olje og gass også i 2050, bl.a. fordi gass trengs for å erstatte kull, og fordi den bidrar til fleksibilitet i kraftsektoren, samtidig som olje over denne tidshorisonen på mange områder ikke kan erstattes. Det er bilder fra den samme rapporten som representanten Hansson nå har referert fra.

Ifølge rapporten vil det også være behov for fossile energikilder – særlig gass – etter 2050. Fossile energikilder vil da dekke rundt 40 pst. av energietterspørselen, altså rundt halvparten av dagens nivå. Så det er ikke slik at det ikke vil være behov for det, eller at det ikke er mulig med tilpasning innenfor et nivå på godt under to grader.

Norsk petroleumsproduksjon har lave utslipp. Den spiller en viktig rolle i den europeiske energiforsyningen. Gass til erstatning for kull er en rask og effektiv måte å få til store utslippskutt på, og det er en del av løsningen når europeiske land skal nå sine klimamål. Så jeg mener at gass kommer til å være en viktig del av forsyningssikkerheten, til støtte for ikke-regulerbare, fornybare energikilder, som vind og sol.

Når det gjelder olje, understreker rapporten at investeringer i nye utbygginger vil være viktig fordi produksjonen i eksisterende felt synker mer enn etterspørselen. Så jeg mener ikke det er grunnlag for å si at det er motstrid mellom det vi gjør når det gjelder nye leteområder eller nye felt i Norge, og rapporten som er kommet fra IEA og IRENA.

Rasmus Hansson (MDG) [11:13:47]: Statsministeren har helt rett i at rapporten påpeker at det vil være behov for olje, i størrelsesorden 40 pst. av dagens etterspørsel, i framtida, og at den omtaler gass. Det rapporten sier om gass, er at den anbefaler på det sterkeste at eksport og bruk av gass skjer med karbonfangst og -lagring, og det er overhodet ikke en del av prisbildet eller planene for norsk gasseksport.

Når det gjelder de resterende 40–45 pst. av den oljen som verden forutsettes å trenge, er det en problemstilling at det skjer i et marked med et stort overskudd av olje, og at det er mange aktører som ønsker å levere den oljen, inklusiv mange land som i dag ikke har bidratt til klimaendringer i det hele tatt, og som ikke har tjent penger på olje i det hele tatt, i motsetning til Norge, som har bidratt enormt til klimaendringer og tjent enormt på det.

Mener statsministeren at det er fullstendig irrelevant å legge inn noen form for rettferdighetstenkning, historisk og politisk, i vurderingen av hvem som skal produsere den siste oljen?

Statsminister Erna Solberg [11:14:56]: Jeg mener vi må legge de viktigste målene, som er klimamålene, til grunn. Og hvis vi har den beste teknologien, med de laveste utslippene – vi har noen av de laveste i dag, og vi skal fortsatt fokusere veldig sterkt på å ha lave utslipp på veien – vil det være rom. Så er det viktig å huske at norsk olje- og gassnæring kommer til å bli mindre i årene som kommer. Det kommer til å bli funnet mindre, det kommer til å være dyrere å utvikle. Men spørsmålet er: Skal vi fortsatt la utviklingen gå sakte nedover, eller skal vi skynde på den? Jeg mener at det er rom også innenfor det perspektivet som tegnes opp her, for at vi kan sørge for at den endringen som skjer i norsk olje- og gassnæring, ikke skjer på en politisk styrt raskere måte, men tvert imot ved at vi skal åpne for nye områder.

Presidenten: Det åpnes for oppfølgingsspørsmål – først Anna Ljunggren.

Anna Ljunggren (A) [11:15:54]: Norge er i en spesiell situasjon fordi vi har tilnærmet 100 pst. fornybar energi. Vi vet at verden vil etterspørre mer fornybar energi i tiden framover. Norge kan produsere ny fornybar energi i større grad enn det vi gjør i dag. Vi kan eksportere noe, vi kan bruke noe i økt industriproduksjon her i landet. Den mest effektive måten, slik jeg ser det, for å øke produksjonen av fornybar energi i Norge er å reinvestere i eksisterende vannkraftanlegg.

Mener statsministeren at det bør satses på dette i tiden framover?

Statsminister Erna Solberg [11:16:35]: Ja, jeg mener at å reinvestere i eksisterende vannkraft er et viktig tiltak, i tillegg til det vi nå gjør med å jobbe med spennende, nye energiformer: vindkraft og offshore-vindkraft. Det er mye som vil være energileverandører i fremtiden, hvor vi har rom og teknologi til å kunne lage spennende løsninger. Å reinvestere i eksisterende vannkraft er viktig, men det må gjøres etter kommersielle regler. Vi må kunne bære dette – med tanke på pris – fremover.

Hvis vi skal eksportere fornybar energi, må vi bygge flere kabler, og det har jeg ikke hørt at Arbeiderpartiet har vært sterke talsmenn for.

Presidenten: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Magne Rommetveit (A) [11:17:43]: Regjeringa, med Venstre og Kristeleg Folkeparti, har i vekevis reist rundt med lekkasjar frå den komande stortingsmeldinga om Nasjonal transportplan. Så langt har lekkasjane reist fleire spørsmål enn svar, og mange har vorte litt skuffa. Tidens jernbanesatsing viste seg å innehalde lite nytt, men desto fleire utsetjingar: Ringeriksbanen er utsett, InterCity-strekningane er utsette, Trønderbanen er utsett, Arna–Stanghelle er utsett.

Ifølgje statsministeren er prosjektet Arna–Stanghelle prioritert i NTP. På Arna stasjon skal statsministeren ha sagt at «utviklingen har trykket dette prosjektet fremover i køen på grunn av rasfare og alvorlige ulykker på veien». Sanninga er at prosjektet har kome lenger bak i køen. Transportetatane føreslo oppstart i 2021. No er prosjektet utsett til 2024. Denne utsetjinga har vekt sterke reaksjonar. Det forstår eg godt. Eg er frå fylket sjølv og får mange innspel frå folk som jamleg trafikkerer strekninga, både med tog og på veg.

Så har regjeringa i sine pressekonferansar skrytt av å ha inngått avtale med Venstre og Kristeleg Folkeparti om Nasjonal transportplan. Men den 19. mars kan me lesa i Bergens Tidende at leiaren i Kristeleg Folkeparti, Knut Arild Hareide, og nestleiaren i Venstre, Terje Breivik, begge understrekar at Nasjonal transportplan ikkje er behandla i Stortinget, og at håpet om å framskunda prosjektet ikkje er ute.

Igjen opplever me at denne regjeringa bidreg til at det vert skapt forvirring og usikkerheit om viktige spørsmål. Mitt spørsmål til statsministeren er difor om ho også sjølv vil arbeida for tidlegare oppstart av prosjektet Arna–Stanghelle, eller om einigheita mellom regjeringa og samarbeidspartia om oppstart fyrst i 2024 ligg fast?

Statsminister Erna Solberg [11:19:42]: Prosjektet ny felles jernbanetunnel og vei Arna–Stanghelle er et prosjekt som for første gang vil komme inn i Nasjonal transportplan denne gangen. Det er ikke et prosjekt som tidligere har vært inne i noen nasjonale transportplaner.

Det er riktig at da regjeringen gjorde valget av K5, var det tydelig fordi det var et nytt valg om å bygge en sikker og helt ny vei fremfor den veien som de egentlig har lappet på nå siden den ble åpnet i 1992, og som har vist seg å være mer og mer rasutsatt. Det har vært investert mye for å gjøre veien sikrere på dette tidspunktet, men denne regjeringen gjorde altså valget om at vi faktisk må bygge en helt ny. Det fastsatte vi i desember 2015.

I forbindelse med at jeg og Ketil Solvik-Olsen, samferdselsministeren, besøkte en rasulykke på veien, ble vi også stilt spørsmål om når vi kunne ha oppstart, og det han da sa, var at forutsatt at det var lokal regulering, at kostnader og planleggingen av prosjektet gikk som det skulle, så kunne man ha oppstart i 2021.

Det er riktig at det i underlagsmaterialet fra etatene har ligget inne en tidlig oppstart, i tråd med dette. Men det har vist seg at premisset for det samferdselsministeren sa – at kostnader og planlegging av prosjektet skulle gå riktig for seg – ikke er riktig, for nå har kostnadsanslaget økt med

4 mrd. kr, den statlige andelen har økt med 3 mrd. kr, grunnet regnefeil i bompengeprojektet som ligger i det underliggende materialet fra de ulike etatene, og kostnadsoverslaget totalt har økt med 7 mrd. kr. Det har selvfølgelig konsekvenser for hvordan en kan gjennomføre et prosjekt.

Men jeg er opptatt av at vi skal bygge denne veien så raskt som vi klarer, og jeg synes det er interessant når Kristelig Folkeparti og Venstre sier at de er villige til å se på nye prioriteringer. Da vil vi alltid diskutere det med dem.

Magne Rommetveit (A) [11:21:55]: Takk for svaret.

Då hovudtrekka i Nasjonal transportplan vart presenterte av regjeringa på Oslo S nyleg, vart det gjentekne gonger understreka kor viktig det var å høyra på fagfolka sine vurderingar, og det vart slått fast at det var faglege vurderingar som låg til grunn for prioriteringane. Eg vil difor minna statsministeren om kva regionvegsjef Eidsnes i Statens vegvesen uttalte då etatane la fram sitt grunnlag for eitt år sidan:

«Vi ser for oss oppstart i 2021, og dette årstallet er ikkje tilfeldig. Det er svært viktig at prosjektet blir starta opp innan utgangen av fireårsperioden.»

Kvifor synest ikkje statsministeren at dette faglege rådet er så viktig lenger?

Statsminister Erna Solberg (H) [11:22:52]: Det viser seg jo – og det har jo også vegsjefen vært ute med – at de gjorde en grunnleggende regnefeil i sitt faglige grunnlag til oss. Det betyr altså at dette prosjektet nå har et kostnadsoverslag som har økt med 4 mrd. kr, og hvor statens andel har økt med 3 mrd. kr på grunn av regnefeil knyttet til bompengene. Hadde det ikke vært for den regnefeilen, ville det vært lettere å få det på plass tidligere i prioriteringene. Det totale kostnadsoverslaget har økt med 7 mrd. kr.

Det gjelder mange av veiprojektene at det viser seg at de blir dyrere. Et annet prosjekt som representanten og jeg er veldig opptatt av, nemlig krysningen av Bjørnefjorden og E39, har gått fra å være 26 mrd. kr til 43 mrd. kr, og vi har vært tydelige på at vi må kutte i det prosjektet for å få det ned til noe som kan være bærekraftig fremover.

Vi er nødt til å ha fokus på kostnadsbiten, men den største forskjellen fra 2021-tallet er rett og slett at grunnlaget som etaten hadde, var feil da de la det fram, og det har de også innrømmet.

Presidenten: Det åpnes for oppfølgingsspørsmål – først Eirik Sivertsen.

Eirik Sivertsen (A) [11:24:07]: Regjeringen har i tråd med den nasjonale transportplanen vi har lagt fram, hatt et ønske om å redusere planleggingstiden for samferdselsprosjekter. Stort sett har det bare vært prat så langt, men regjeringen har likt å trekke fram to fyrtårn – Ringeriksbanen og Arna–Stanghelle. For Ringeriksbanen og E16 Skaret–Hønefoss hoppet man over kommunedelplanfasen. Det samme skjedde for Arna–Stanghelle, da det ifølge regjeringen hastet med å realisere prosjektene.

Nå ser vi at selv ikke disse to fyrtårnene var annet enn korthus. Regjeringen klarer ikke å prioritere penger til byggingen, selv når prosjektet var ferdig planlagt. Da blir mitt spørsmål til statsministeren: Hva er poenget med å

kutte i planleggingsprosessene, få ned planleggingstiden, få planleggingen ferdig, når man ikke klarer å prioritere penger til bygging?

Statsminister Erna Solberg [11:25:09]: Denne regjeringen har virkelig brukt penger på å bygge veier. Vi har gjort endringer i planprosessene. Det kanskje viktigste eksemplet på hvordan vi jobber nytt, ble ikke nevnt av representanten, nemlig gjennom Nye Veier, som faktisk viser at man kan bygge veier mer lønnsomt, planlegge raskere og gjennomføre porteføljen fremover.

Det er klart at når man får store kostnadssprekker, som det man har fått i dette prosjektet, vil det være en utfordring å få plass til alt innenfor en ramme. Det er nok slik, hvis man går igjennom og ser på alle de nasjonale transportplanene man har hatt, at det er mange prosjekter som ligger inne, men som blir forsinket, nettopp på grunn av kostnadssprekk – områder og annet som ikke er gjennomført. For eksempel er det ikke slik at man i forrige regjeringsperiode gjennomførte alt man lovet i Nasjonal transportplan av prosjekter, selv om man klarte å komme i havn med pengebeløpene man hadde lovt på det tidspunktet. Det skyldes at man noen ganger får den typen sprekker.

Presidenten: Liv Signe Navarsete – til oppfølgings-spørsmål.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:26:31]: Det var eit underleg skue då statsministeren stod med representantar frå Framstegspartiet, Venstre og Kristeleg Folkeparti på Arna stasjon og offentliggjorde utsetjing av byggjearst på ny veg og jernbane frå Arna til Voss som eit positivt nyhende. Det er mykje å seie om det, men eg vil fokusere på trafikksikring i dag.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen skreiv i svar til representanten Kjersti Toppe sist veke følgjande:

«(...) det er gjort fleire grep for å styrke trafikksikring og vedlikehald. Resultata er gode. Talet på drepne i trafikken er redusert frå 18 personar i perioden 2008–12 til 2 personar i åra 2013–16.»

Det er triksing med tal. Frå 2001 til 2004 var det òg to omkomne. Og det same i perioden etterpå. Har statsministeren grunn til å tru at Statens vegvesen sine tal på forventede skadekostnader for to omkomne kvart år på E16 Arna–Voss ved alternativet K0 – altså ikkje å gjere noko – er feil, og kva meiner i så fall statsministeren er akseptabelt nivå på drepne og hardt skadde i trafikkulukker på E16 Arna–Voss?

Statsminister Erna Solberg [11:27:35]: Jeg mener at vi har ingen å miste. Jeg mener at nullvisjonen vår for drepte i trafikken skal gjelde uansett veistrekning i Norge – enten det dreier seg om bytrafikken i Bergen, på E16 eller andre steder. Heldigvis går det fremover med trafikksikringen i Norge. Færre blir drept. Færre blir skadd. Det er flere årsaker til det. Én av dem er at det er bygd nye veier. Når man bygger ny vei, må man sørge for å separere trafikken, slik at den ikke møtes – det er viktig. Men argumentene her dreier seg om hele landet og veibyggingen. En av grunnene til at vi fra Høyres side og regjeringens side har vært opptatt av å bygge mer ny vei fremfor bare å reparere på gammel vei, er nettopp at ny vei kan gi

bedre trafikksikkerhet. Jeg mener det ikke går an å si at det er tolerabelt med noen som helst dødsfall på veien. Derfor har vi også brukt penger på sikring av veien, og vi har brukt penger på å planlegge for bygging av ny vei.

Presidenten: Audun Lysbakken – til siste oppfølgings-spørsmål.

Audun Lysbakken (SV) [11:28:50]: Folk i Hordaland har grunn til å være skuffet over at det som ble lansert som en feiring av E16 Arna–Stanghelle og ny Vossebane, i virkeligheten var en utsettelse. I tillegg har det kommet opp en sak til hvor regjeringen ser ut til å ha gitt feil inntrykk, og som også er viktig for Hordaland og Bergens-regionen, i tillegg til Østlandet: nemlig utsettelsen av Ringeriksbanen. Det ble sagt på pressekonferansen på Oslo S at dette skyldtes at fagetatene mente de trengte mer tid.

Gjennom spørsmål som Bergens Tidende stilte til Jernbanedirektoratet forrige uke, har det kommet fram at den forklaringen i beste fall var tvilsom. Derfor vil jeg gjerne spørre statsministeren nå: Er det sant, som samferdselsministeren sa, at Ringeriksbanen ble utsatt fordi etatene sa de trengte mer tid, eller er det ikke sant?

Presidenten: Da får vi et siste svar i dag fra statsminister Erna Solberg.

Statsminister Erna Solberg [11:29:45]: Det er fullt mulig å bygge en del veier og jernbaner raskere, men det vil koste mer penger. Ringeriksbanen er et prosjekt som selvfølgelig er plassert inn fra 2021/2022. Det forutsetter en rasjonell fremdrift i prosjektet: god fremdrift til den kostnaden som er, slik at man ikke bruker mer penger på det. Det ville nok vært mulig å gjøre det enda raskere hvis man hadde brukt enda mer penger. Men vi som er opptatt av at vi skal bygge vei i hele landet, må passe på at hvert enkelt prosjekt faktisk drives på en måte som gir mest mulig rasjonell fremdrift. Vi er også opptatt av at prosjektene skal være realistiske å gjennomføre, både budsjettmessig, organisasjonsmessig og markedsmessig. Og så skal det bygges ny E16 på strekningen Skaret–Hønefoss samtidig. Det er et fellesprosjekt mellom dem.

Utgangspunktet her er nok at man kan forsvare å bygge Ringeriksbanen fortere, men den mest rasjonelle gjennomføringen av prosjektet kostnadsmessig og organisatorisk er faktisk å begynne i 2021/2022. Og så skal vi ta hensyn til at vi skal ha penger til veier i hele landet. Det er en viktig prioritering for denne regjeringen.

Presidenten: Da er den muntlige spørretimen omme.

Sak nr. 2 [11:31:01]

Ordinær spørretime

Presidenten: Det blir en rekke endringer i den oppsatte spørsmålslisten, og presidenten viser i den sammenhengen til den elektroniske spørsmålslisten i salappen.

De forslåtte endringer i dagens spørretime foreslås godkjent. – Det anses vedtatt.

Endringene var som følger:

Spørsmål 1, fra representanten Kari Henriksen til statsministeren, vil bli besvart av justis- og beredskapsministeren som rette vedkommende. Etter anmodning fra justis- og beredskapsministeren flyttes spørsmålet og besvares før spørsmål 15, som skal besvares av samme statsråd.

Spørsmål 7, fra representanten Ivar Odnes til klima- og miljøministeren, vil bli besvart av kommunal- og moderniseringsministeren på vegne av klima- og miljøministeren, som er bortreist.

Spørsmål 8, fra representanten Hege Haukeland Liadal til barne- og likestillingsministeren, vil bli besvart av kommunal- og moderniseringsministeren som rette vedkommende.

Spørsmål 9, fra representanten Ruth Grung til helse- og omsorgsministeren, vil bli besvart av justis- og beredskapsministeren som rette vedkommende. Etter anmodning fra justis- og beredskapsministeren flyttes spørsmålet og besvares før spørsmål 15, som skal besvares av samme statsråd.

Spørsmål 11, fra representanten Ruth Grung til forsvarsministeren, foreslås etter anmodning fra statsråden flyttet og besvart før spørsmål 2.

Spørsmål 13, fra representanten Rasmus Hansson til ministeren for samordning av EØS-saker og forholdet til EU, vil etter anmodning fra statsråden flyttes og besvares først i spørretimen.

Spørsmål 17, fra representanten Jorodd Asphjell til justis- og beredskapsministeren, bortfaller da spørteren ikke er til stede.

Presidenten: Det første spørsmålet etter disse endringene, er da spørsmål 13, fra representanten Rasmus Hansson til ministeren for samordning av EØS-saker og forholdet til EU. Det må være den lengste tittelen i regjeringen.

Spørsmål 13

Rasmus Hansson (MDG) [11:31:41]: Spørsmålet til EU-minister, som vil være kortformen, Frank Bakke-Jensen, lyder som følger:

«EU-minister Frank Bakke-Jensen siteres i ifinnmark.no 6. mars på at regjeringen har «jobbet aktivt opp mot EUs institusjoner for å ivareta norske interesser og sikre en balanse mellom næringsinteresser og vern».

Betyr det at Norge har jobbet aktivt mot følgende ordlyd i EU-parlamentets resolusjon om EUs arktispolitikk: «a future total ban on the extraction of Arctic oil and gas in order to achieve the goal of a low carbon economy», jf. § 13 i (2016/2228 (INI))?»

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt president-plassen.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:32:27]: Europaparlamentet vedtok 16. mars en resolusjon om en integrert arktispolitikk. Forslaget om at det skulle arbeides for et forbud mot utvinning av olje og gass i Arktis ble nedstemt i plenum, men en paragraf som oppfordrer til forbud mot boring i islagte farvann, ble stående.

Vi er glad for at et flertall i Europaparlamentet valgte å droppe en unyansert oppfordring til generelt forbud mot utvinning av olje og gass i Arktis. Det er som kjent bred politisk oppslutning om at petroleumsvirksomheten er en hovedpilar i den økonomiske aktiviteten også i nord, og at den representerer unike muligheter for verdiskaping i Nord-Norge. Fiskeri, sjømat, skipsfart og petroleumsnæringen utgjør til sammen ryggraden i Kyst-Norge, og – jeg må få lov å legge til – de lever godt side om side.

Fra norsk side har vi i flere år hatt en dialog med EUs institusjoner om Arktis og nordområdene. Siden nordområdene er et kjerneområde for norske utenrikspolitiske interesser, er det viktig at vi søker forståelse for norske synspunkter og bidrar til at EUs arktispolitikk i størst mulig grad er basert på kunnskap og fakta om forholdene i nord.

Vi opplever at norske synspunkter etterspørres og verdsettes, både i kommisjonen og i Europaparlamentet.

Selv om Europaparlamentets resolusjon ikke er bindende for EUs medlemsland eller EUs institusjoner, har det vært svært viktig for oss å bidra inn i Europaparlamentets forberedelse av denne resolusjonen.

Vi har to hovedbudskap. For det første baserer vår nordområdepolitikk seg på at havretten gjelder i Arktis. Og det andre punktet som har vært viktig å fremføre, er at vi må ha en god balanse mellom bærekraftig bruk og vern – riktig bruk, det beste vern.

Vi har også arbeidet målrettet gjennom politiske og diplomatiske kanaler for at også resolusjonen til Europaparlamentet skal ivareta norske interesser, og bl.a. informert om Norges erfaring som ansvarlig petroleumsaktør i Arktis siden 1979, og om kyststatenes rettigheter i henhold til havretten.

Rasmus Hansson (MDG) [11:34:34]: Jeg antar da at formuleringen om å bidra inn i Europaparlamentets dialog, eller hva det nå var, er en innviklet måte å si ja på – Norge har drevet lobbyvirksomhet i EU for å stanse denne formuleringen. Så kan vi bare slå fast at når statsråden er av den oppfatning at riktig bruk er lik det beste vern, må det også bety at oljevirksomhet i Arktis er det beste vern.

Arktis er det området i verden som blir sterkest påvirket av oljevirksomheten. Faktum om forholdene i nord er at fiskeri, bosetting, næringsvirksomhet, osv., trues av klimaendringene som skapes av oljevirksomheten. Mener statsråden på det grunnlag at det er riktig av Norge å reise til Brussel for å svekke en utvikling i EUs klimapolitikk som har gjenklang både i Obamas tidligere Arktis-politikk og i Canadas tidligere politikk?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:35:44]: Internasjonal lov og havretten er noen av de viktigste verktøyene vi har for å drive vår aktivitet og bosetting i nord. Dette var en lang resolusjon med veldig mange punkter. Den sa på den ene siden at havretten skal gjelde. På den andre siden hadde den punkter som gikk langt utover nasjonalstatens rettigheter i henhold til internasjonal lov. For oss har det vært viktig å poengtere at havretten skal gjelde, kyststatens rettigheter skal gjelde. Da har det vært viktig for oss å framheve at det er kyststaten som skal bestemme hva slags aktivitet det skal være i kyststatens territorier. Det var viktig for oss i kommunikasjonen mot EU.

Så er det nok et mer nyansert bilde av om det er energi-produksjon – olje og gass – i Arktis som truer, som sørger

for klimaendringene. Bruk av fossil energi er en viktig del av det. Der kan jeg være enig med representanten (presidenten klubber), men den sikre produksjonen av energi som Norge har framført, er godt innenfor det vi har (presidenten klubber igjen)...

Presidenten: Tilleggsspørsmål til representanten Hansson, hvis han ønsker det?

Rasmus Hansson (MDG) [11:36:59]: Det var en god påminnelse, takk for det!

Regjeringen har et åpenbart problem med å forsvare dagens oljepolitikk i et klimaperspektiv, og det problemet heter karbonbudsjett. Det er et faktum at hvis vi i verden skal ha 66 pst. sjanse for å klare togradersmålet, kan vi ikke slippe ut mer enn 800 gigatonn CO₂ etter 2017, og vi slipper hvert år ut 40 tonn CO₂. Det gir oss som klode og menneskehet ca. 20 år igjen med dagens utslipp – mens regjeringen i Norge akkurat nå setter ny rekord med tildeling av letetillatelse i Barentshavet. Dette er leting og produksjon som kommer i gang kanskje først om 15 år, altså akkurat når oljebruken og klimagassutslippene virkelig skal ned. Er statsråden trygg på at det er samsvar mellom Norges oljeplaner og den klimapolitikken som er under utvikling i EU?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:38:04]: Svaret er ja. EU vil være avhengig av en stor satsing på fornybar energi, der Norge følger programmene, og der vi er en viktig bidragsyter både på teknologi, på at vi har mye vannkraft, og på at vi utvikler vindkraft. Et av de viktigste spørsmålene i EU er hvilken energimiks som skal ta Europa og verden over fra kull – veldig fossilbasert energi – til en renere energi i framtida. Der vil norsk gass spille en viktig rolle, rett og slett fordi det nå en gang er sånn med vind at det blåser den ene dagen – det blåser ikke den andre dagen. Det er som med bølgekraft at det er bølger den ene dagen – det er ikke bølger den andre dagen. Da må man ha et anker i dette for å glatte ut og få en energileveranse som kan være der hver dag. Der vil gass spille en viktig rolle i tiår på tiår framover. Norges politikk her er helt i tråd med EUs politikk.

Presidenten: Vi går da til spørsmål 11.

Spørsmål 11

Ruth Grung (A) [11:39:14]: «Sjøkrigsskolen utdanner offiserer som skal lede og drifte de mest moderne og avanserte systemer om bord på krigsfartøiene, lede personell i kamp og bruke effektiv maktanvendelse på vegne av befolkningen.

Hvordan mener statsråden vi skal klare å opprettholde kvaliteten i opplæringen med kutt på over 500 mill. kroner, 265 færre årsverk, når utdanningen reduseres med ett år, og hovedinnsparingen skal tas innen nivådannende utdanninger, som utgjør halvparten av utdanningssektoren i Forsvarets totalbudsjett?»

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [11:39:54]: Regjeringa vil reformere Forsvarets utdanningssystem på en

måte som både ivaretar egenarten til den militære profesjonsutdanningen, sikrer god kvalitet i utdanningen og kan tilpasses endrede forutsetninger og behov.

Den pågående utdanningsreformen i Forsvaret er en struktur- og kvalitetsreform. Den er bl.a. drevet fram av tilsvarende prosesser vi har sett i sivil universitets- og høyskolesektor, hvor hensikten er å konsolidere institusjonene og styrke den faglige kvaliteten gjennom bedre og mer robuste fagmiljøer. Den reflekterer også et behov for å effektivisere et utdanningssystem som koster 2,5 mrd. kr i året.

Fokus på kvalitet i utdanningen må i framtida gjelde all utdanning i Forsvaret, ikke bare offisersutdanningen. Som representanten er godt kjent med, er offiserrollen i endring. I framtida skal offiserene i større grad fokusere på å bli gode ledere og i mindre grad være spesialister på alle felt. Det er da spesialistenes rolle. Morgendagens utdanningssystem må speile dette på en god og framtidsrettet måte.

Jeg tror det kan være fornuftig å se litt på hvordan utdanning distribueres i Forsvaret i dag. Vi har seks akkrediterte høyskoler, med til sammen 700 elever fordelt på en rekke linjer. Vi har i tillegg utdanning på til sammen 16 geografiske lokasjoner. Vi har ti fagskoler og seks befalskoler. Samtidig har Krigsskolens egne dekaner i dekanstudien slått fast at over 50 pst. av fagene på krigsskolene har klare fellestrekk. Ved organisatorisk å sammenslå de seks høyskolene og befalskolene kan ressursene i større grad ses i sammenheng. De kan utnyttes bedre. Det vil også gi bedre og mer robuste fagmiljøer.

I dagens fragmenterte system, med mange små fagmiljøer, er det sånn at fire av ti fagskoler har færre enn 20 ansatte. Men det er også sånn at de til sammen 700 elevene blir undervist av om lag 300 faglig ansatte. Det gir et forholdstall mellom lærer og student på rundt 2,3. Det er et veldig lavt forholdstall. Det er det også hvis man sammenligner med andre tunge sivile profesjonsstudier. Dette har også vært et tema knyttet til sammenligning med andre. Politihøgskolen har f.eks. et forholdstall på 12.

En annen sentral driver er selvfølgelig endringene som nå pågår i militærordningen. Disse endringene – både eksterne og interne – gjør det nødvendig å reformere Forsvarets utdanningssystem. Det er for å sikre bedre kvalitet og mer relevans i framtida. Det berører alle Forsvarets utdanningsinstitusjoner. For å sikre en kvalitativt god utdanning både av spesialister og av offiserer må fagutdanningen, som i dag er en integrert del av Sjøkrigsskolen, bl.a., også gjøres lettere tilgjengelig for spesialistene. Samtidig må offisersutdanningen i større grad fokusere på militær kjernekompetanse. Det betyr at profesjonsdelen av utdanningen fortsatt skal ha en helt sentral plass.

Ruth Grung (A) [11:42:59]: For det første: Da vi hadde reformen i sivil sektor, var det ikke snakk om å redusere beløpet med en femtedel. Vi skulle egentlig beholde den samme rammen.

Når det gjelder profesjonsutdanning, spesielt innenfor de ulike våpengrenene, trenger man handlingskompetanse, man trenger å ta avgjørelser på veldig kort tid – man er isolert på en båt. Hvordan bygger man opp det skjønnet som man skal utøve, både strategisk og med tanke på å vite hvordan man skal være en del av en større helhet, når man er spesialist?

Ministeren framhever den militære kompetansen. Men

mer oppstyking, mer modulbasert utdanning – vil ikke det fragmentere hele utdanningen og den modenheten som skal til for å klare å rekruttere framtidige sjømilitære? Det er snakk om å håndtere noe av det mest avanserte krigsmateriellet vi har. Da trenger man først og fremst meget gode både ledere, offiserer og menige for å ha det samspillet. Hvilken kvalitet mener ministeren vi skal få gjennom denne reformen?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [11:44:07]: Mot slutten av sitt innlegg er representanten Grung nettopp inne på hele begrunnelsen for denne reformen: Vi skal sikre god kvalitet i utdanningen i Forsvaret. Vi er helt avhengig av å ha veldig gode ledere. Vi er helt avhengig av å ha veldig gode spesialister, både fordi en potensiell kompleksitet i en væpnet konflikt bare øker, og fordi kompleksiteten i materiellet som skal håndteres, også øker. Derfor er de kvalitetsreformene som er gjennomført i sivil sektor, viktige. Men det er også viktig å gjennomføre en tilsvarende kvalitetsreform i militær sektor.

Dette er også noe forsvarssjefen beskriver en god del av i sitt fagmilitære råd. Han mener bl.a. at det er riktig å kutte ned på utdanningens lengde og gjennomføre mer av fagutdanningen ute i avdeling, sånn at de som utdannes i Forsvaret, raskere får mer tid ute i avdeling – det er der vi trenger dem – samtidig som man opprettholder kvaliteten på utdanningen. Det er også fullt mulig – innenfor de tiltakene jeg har varslet her – å gjøre noe med effektiviseringen, som ikke går på bekostning av kvalitet.

Ruth Grung (A) [11:45:17]: Men når man skal kutte på det laveste nivået, der man skal rekruttere, der man egentlig skal legge grunnlaget for de framtidige krigerne, sjøkrigerne, er det da klokt å sentralisere beslutninger, som man gjør i dag – mens alle andre institusjoner og profesjonsutdanninger søker nærhet til det operative, til dem som forstår virkeligheten, og til den nære forbindelsen som er mellom Sjøkrigsskolen og Haakonsværn, som er Nordens største marinebase? Hvorfor kutter man de båndene og lar dette styres fra Oslo? Hvilke planer har man for å overføre mer til det sivile?

Spørsmålet som jeg stiller på nytt, er: Er det klokt å ha den sentraliseringen og virksomhetsoverføringen som er besluttet skal iverksettes på så kort tid, fram til 1. august, uten å la Sjøkrigsskolen, som har så god kompetanse, få lov til å komme med egne forslag om hvordan det skal videreutvikles?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [11:46:18]: Her tror jeg det må foreligge en misforståelse. For det første er det full anledning for alle til å komme med sine innspill. Jeg har nå nedsatt en styringsgruppe i Forsvarsstaben, som nettopp gjennomgår hvordan man skal operasjonalisere disse tiltakene. Det bruker Forsvaret 2017 på, sånn at de får en god løsning.

Det andre er at det kuttes ingen bånd mellom Sjøkrigsskolen og Haakonsværn. Sjøkrigsskolen blir liggende akkurat der Sjøkrigsskolen er. Forsvarssjefen beholder alt ansvar for all utdanning i Forsvaret, og grensjefene får plass i styret i den nye Forsvarets høgskole. Det betyr at innflytelsen blir god også for forsvarsgrensjefene.

Jeg mener det samtidig er viktig å se mer helhetlig på dette enn bare sett per forsvarsgren. Vi har mye å lære av

sivil sektor når vi ser utdanningsinstitusjoner samarbeide om fagområder for å få sterkere fagmiljøer. En modulbasert opplæring er ikke uvanlig noe sted. Det sikrer god kvalitet, og det sikrer at vi utnytter fagmiljøer og kompetanse på en bedre måte enn det vi klarer med dagens system.

Presidenten: Vi går da til spørsmål 2.

Spørsmål 2

Torstein Tvedt Solberg (A) [11:47:29]: «Under innspurten av valgkampen før stortingsvalget i 2013 stilte Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre opp sammen med Huseiernes Landsforbund og lovte at egenkapitalkravet til norske boliglånskunder skulle bli skrudd ned til 10 pst.

Hvorfor har statsråden gjort det til sin kampsak ikke å innfri dette løftet?»

Statsråd Siv Jensen [11:48:04]: Dette er jo en underlig spørsmålsformulering.

Boligprisene har vokst nesten uavbrutt de siste 20 årene, og gjeldsveksten i husholdningene har over mange år vært høyere enn inntektsveksten. Siden 2013 har husholdningenes gjeld, målt som andel av deres disponible inntekt, økt fra 222 pst. til 230 pst. Det er et høyt nivå både historisk og sammenlignet med andre land. Boligprisene har steget kraftig, og prisveksten har den siste tiden vært særlig høy i Oslo-området.

Høy boligprisvekst øker husholdningenes gjeld, og det innebærer samtidig en tiltakende risiko for finansiell ustabilitet. Dette er forhold som trekkes frem av både Finanstilsynet og Norges Bank og av internasjonale organisasjoner som IMF og OECD, som en av de største sårbarhetene i det norske finansielle systemet.

Denne regjeringen mener det er viktig med rammer for bankenes boliglånspraksis som på en best mulig måte bidrar til en god og stabil utvikling i norsk økonomi og fleksibilitet – og til at de som har evne til å betjene lån, fortsatt får boliglån.

I tillegg har regjeringen gjennomført en rekke forenklinger, sånn at nye boliger skal kunne bygges billigere og raskere enn før, og vi ser nå at boligmarkedet svarer med rekordhøy igangsetting av nye boliger. Det er svært gledelig. Vi har lagt frem en boligstrategi, og vi har gjennomført betydelige forenklinger i regi av kommunal- og moderniseringsministeren, som gir resultater, og kanskje noe av det viktigste vi gjør, er å legge til rette for at vi retter opp ubalansen mellom tilbudssiden og etterspørselssiden i boligmarkedet. Men det tar tid før tiltak på tilbudssiden får full effekt på utviklingen i boligmarkedet, og derfor fastsatte regjeringen først en midlertidig boliglånsforskrift sommeren 2015, og deretter, i desember 2016, en ny midlertidig boliglånsforskrift. Der er intensjonen å kombinere klare rammer for bankenes utlånspraksis med en fleksibilitet som ikke var innarbeidet i boliglånsretningslinjene. Målet er å bidra til en mer bærekraftig utvikling i boligpriser og gjeld, samtidig som vi ikke stenger deler av befolkningen utenfor boligmarkedet. Unge som eldre skal fortsatt ha muligheten til å oppnå boligdrømmen, og da hand-

ler det om at vi har innarbeidet en betydelig grad av fleksibilitet, som innebærer at også kunder med begrenset egenkapital skal ha mulighet til å få lån. For eksempel må altså en nyutdannet førstegangsetablerer som har gode inntektsutsikter å vise til, kunne få lån i dette markedet, og det har jeg lagt til rette for.

Torstein Tvedt Solberg (A) [11:50:54]: Dette var en veldig lang bortforklaring og på ingen som helst måte et svar på mitt spørsmål. Jeg tror finansministeren hadde tjent på å være ærlig her. Unge som vil inn på boligmarkedet, ser at valgløftet ble brutt, og at det nå bare er blitt vanskeligere for dem å nå boligdrømmen.

Jeg må kanskje minne finansministeren på hva hennes eget parti sa før valget, at en, forutsatt et borgerlig flertall, skulle senke egenkapitalkravet til 10 pst. En tallfestet altså det. Dette var i september 2013, så gikk det bare noen måneder – februar 2014 – til finansministeren avlyste at en skulle gjøre noe med dette i det hele tatt. Det var en imponerende snuoperasjon gjort på rekordtid, og de begrunnelsene en her bruker, er jo kjente faktorer.

Jeg vil derfor spørre finansministeren hva som egentlig endret seg så radikalt i boligmarkedet i de månedene mellom da valgløftet ble gitt og til en måtte gå bort fra det? Eller visste hun allerede før en ga dette valgløftet at en ikke kom til å gjøre noen ting med det?

Statsråd Siv Jensen [11:52:00]: Jeg er uenig i at dette var en bortforklaring – jeg mener snarere tvert imot. Vi har levert på det som var hovedintensjonen i det løftet vi ga før valget, nemlig at vi skulle sikre at unge i etableringsfasen skulle ha adgang inn i boligmarkedet. Det er blitt betydelig mer krevende for mange fordi boligprisene har skutt fart. Derfor har de tiltakene vi har gjort på tilbudssiden, vært avgjørende viktig, og som nå fører til at det bygges nye boliger i rekordfart, og at prisene på de minste boenhetene går ned. Det er et vesentlig bidrag for at unge nettopp skal kunne realisere boligdrømmen sin, som representanten er opptatt av. Jeg er også opptatt av det, men da må vi ha fleksibilitet i boliglånforskriften, og vi må først og fremst legge til rette for å gjenopprette ubalansene som eksisterer i boligmarkedet. Det har vi gjort. Det er fristende å stille spørsmålet tilbake: Hvorfor i alle dager stiller Arbeiderpartiet dette spørsmålet? Er det fordi de er uenig i den fleksible boliglånforskriften som regjeringen nå har gjennomført, eller er det fordi de er uenig i de liberaliseringene vi har gjort i boligmarkedet?

Torstein Tvedt Solberg (A) [11:53:12]: Det er samtidig fristende å minne finansministeren på at dette er Stortingets spørretime, der Stortinget spør og finansministeren svarer. Og jeg merker meg at finansministeren her velger ikke å ta det ansvaret jeg mener hun burde gjøre når en går så høyt på banen før et valg og lover en ting, og så løper bort fra det. Men hun har ikke bare løpt fra egne løfter, jeg synes også denne regjeringen har vært imponerende passiv i den brede boligpolitikken.

Finansministeren har selv ansvaret for statsbudsjettet. Der har en redusert lånerammene til Husbanken og gjort det vanskeligere for unge å få startlån. Det er bred enighet i Stortinget om de forenklingene som er gjort, og det er derfor veldig synd at en nå har gjort det vanskeligere spe-

sielt for unge å komme inn på boligmarkedet ved å svekke Husbanken som det viktige virkemiddelet det er.

Arbeiderpartiet mener en må gjøre mer for å hjelpe de unge førstegangsetablererne inn i boligmarkedet. Jeg vil derfor spørre finansministeren om det er en ideologisk tro på at det er markedet som skal ordne opp, som stopper regjeringen i å hjelpe flere unge inn i boligmarkedet ved å svekke Husbanken?

Statsråd Siv Jensen [11:54:15]: Jeg skjønner at representanten Tvedt Solberg synes det er ubehagelig å få spørsmål tilbake fra finansministeren, men jeg mener det er relevant å spørre: Er Arbeiderpartiet uenig i den boliglånforskriften regjeringen nå har vedtatt? Jeg skjønner jo at Arbeiderpartiet åpenbart er uenig i det vi har gjort for forenklinger i plan- og bygningsloven og tiltak på tilbudssiden, men det er altså det mest avgjørende vi kan gjøre for å sikre at flere på en raskere og rimeligere måte kommer seg inn i et boligmarked hvor man har sett en eksploderende utvikling i prisene. Derfor har det vært viktig for denne regjeringen å legge til rette for den forenklingen, og det kommer vi til å fortsette å gjøre, rett og slett fordi det bidrar til å redusere prisene over tid.

Vi har lagt til rette for rekordhøy utbygging av studentboliger også, som er et viktig tiltak i helhetsmixen i boligmarkedet. Så er det jo ikke sånn at regjeringen har vært passiv i forhold til dette, snarere tvert imot. Og jeg har stått oppreist og tatt ansvar for dette hele veien som finansminister. Jeg har vært klokkeklar på at vi både må ha klare regler i forhold til bankenes praktisering og samtidig må sørge for tilstrekkelig fleksibilitet for unge i etableringsfasen som ikke har egenkapital når de går inn i boligmarkedet.

Presidenten: Vi går da til spørsmål 4, fra representanten Stine Renate Håheim til kommunal- og moderniseringsministeren, da spørsmålsstilleren i spørsmål 3, representanten Kirsti Bergstø, ikke er til stede.

Spørsmål 4

Stine Renate Håheim (A) [11:55:46]: «Forslag til TEK 17 har fått bred kritikk i høringen fordi forslaget svekker krav om universell utforming og tilgjengelighet i boliger. Dette vil bety økte samfunnskostnader fordi mange vil måtte flytte eller utbedre boligen sin hvis man blir avhengig av hjelpemidler. Samtidig står det i høringsnotatet at reduserte byggekostnader ved TEK 17 er beregnet til om lag 100 000 kroner for en leilighet på 50 kvm.

Kan statsråden garantere at lavere byggekostnader alltid vil komme boligkjøper til gode?»

Statsråd Jan Tore Sanner [11:56:18]: Forslaget til nye byggtekniske forskrifter ivaretar kravene til tilgjengelighet. Jeg er imidlertid opptatt av at vi ikke skal ha flere regler og krav i boligbyggingen enn nødvendig. De kravene vi skal ha, bør være fleksible og legge til rette for at innovasjon og utvikling i boligmarkedet er mulig. Vi foreslår derfor flere forenklinger i forskriftene. Endringer gjennomføres uten at krav til størrelsen på snuareal senkes, men ved at det gis mer fleksibilitet i utformingen av snuareal.

Endringene er beregnet til å kunne kutte byggekostnadene med mellom 100 000 kr og 130 000 kr for de eksempelbyggene det er tatt utgangspunkt i. Forenklingene i de byggtekniske forskriftene er en del av regjeringens samlede strategi for å gjøre det raskere og billigere å bygge. Boligbyggingen er nå oppe på det høyeste nivået på flere tiår. Det viser at politikken virker.

Vår erfaring fra de tidligere endringene i byggteknisk forskrift tyder på at utbyggere lar boligkjøpere nyte godt av forenklingene. I 2015 unntok vi en andel av leilighetene under 50 kvadratmeter fra tilgjengelighetskrav. Både OBOS og Selvaag Bolig oppgir å ha senket prisen på de nye leilighetene som følge av dette. I en artikkel i Dagens Næringsliv 7. mars i år ble prisreduksjonen angitt til å bli fra 150 000 kr til 750 000 kr per leilighet i konkrete prosjekter. Det er en prisreduksjon som betyr mye for unge førstegangskjøpere.

Stine Renate Håheim (A) [11:58:06]: Jeg gjentar spørsmålet, for jeg fikk ikke svar på det: Kan statsråden garantere at lavere byggekostnader alltid vil komme boligkjøper til gode? Det fikk jeg ikke svar på.

Det er interessant å se på tallene. Jeg var inne på SSB tidligere i dag. Prisstigningen i Oslo det siste året ligger på 15,9 pst., byggekostnadene for blokkleilighet i samme periode på 2,9 pst., så prisstigningen er betraktelig større enn det byggekostnadene er.

Per Jæger, administrerende direktør i Boligprodusentenes Forening, var sitert på E24.no på mandag, og sa følgende:

«I Oslo har prisveksten på leiligheter vært større enn veksten i byggekostnader. Dette har ført til at de utbyggere som tidligere har kjøpt tomter og nå kommer med boliger, har hatt god fortjeneste».

Da er mitt spørsmål: Kan man da garantere at boligkjøperne får billigere boliger når det er utbyggerne som sitter igjen med fortjenesten?

Statsråd Jan Tore Sanner [11:59:11]: Det betydelige presset som har vært på prisene i boligmarkedet, særlig i de store byene, skyldes flere forhold, bl.a. at det i for mange år ble bygget for lite. Det har denne regjeringen gjort noe med. Vi har tatt frem verktøy i verktøykassen som gjør at det bygges mer, kan bygges tettere, kan bygges høyere, kan bygges enklere, og vi kan få kostnadene ned. Derfor ser vi at boligbyggingen nå er på det høyeste siden begynnelsen av 1980-tallet. Det viser at politikken virker og kan bidra til at det blir en bedre balanse i markedet.

Så tror jeg representanten kjenner denne statsråden så godt at hun vet at statsråden sjelden bruker ord som «garanterer», men jeg viser konkret til eksempler fra bl.a. OBOS; hvor de har gått inn og redusert prisen på konkrete bygg fra mellom 150 000 kr til 750 000 kr. Det betyr noe for unge boligkjøpere.

Stine Renate Håheim (A) [12:00:16]: Da legger jeg merke til at man ikke kan garantere det.

Mitt neste spørsmål kommer egentlig fordi representanter fra regjeringspartiene i en debatt i Stortinget i går veldig tydelig sa at det er ungdom og fattige som får regningen for økt tilgjengelighet. Da er mitt spørsmål: Når statsråden selv innrømmer at dette er mye mer komplekst enn som så, hva synes han om at representanter fra regje-

ringspartiene setter grupper som i stor grad står utenfor boligmarkedet, opp mot hverandre? Synes han det er rettferdig?

Jeg la også merke til at statsråden sa at de kravene man foreslår, ivaretar behovene for tilgjengelighet. Da har jeg bare lyst til å sitere. Nav sier forslaget vil få «uheldige samfunnsmessige konsekvenser», Bufdir påpeker at enkelte av endringsforslagene vil føre til at begrepet «universell utforming» blir betydelig utvannet, Helsedirektoratet mener at noen av forslagene «vil kunne ha negativ innvirkning på folks helse», og Husbanken skriver at summen av endringene vil være i veien for regjeringens egen nasjonale strategi, Bolig for velferd. Vil statsråden lytte til disse innspillene?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:01:25]: Det er vanlig at man lytter når man har forslag ute til høring. Det er hele poenget med en høringsprosess. Men la meg bare gjenta det jeg også sa i mitt innlegg, nemlig at endringene gjennomføres uten at krav til størrelse på snuareal senkes, men ved at det gis mer fleksibilitet i utformingen av snuareal.

Representanten startet med en henvisning til en debatt i går. Jeg pleier ikke å karakterisere representanter fra verken eget parti eller andre partier, og i hvert fall ikke når jeg ikke har hørt på debatten. Det som er regjeringens tydelige ambisjon, er at vi skal ha høy standard, men vi skal ha fleksible krav. I altfor mange år har man levd i den troen at hvis man bare putter tilstrekkelig antall krav på toppen av hverandre, så blir kvaliteten høy nok. Jeg tror ikke det er slik. Jeg vil ha enkle, tydelige krav som gir kvalitet, men vi må også sørge for at vi ikke har flere krav enn nødvendig, slik at vi også kan få kostnadene ned, noe som kan komme unge boligkjøpere til gode.

Presidenten: Da går vi tilbake til spørsmål 3.

Spørsmål 3

Presidenten: Dette spørsmålet, fra representanten Kirsti Bergstø, vil bli tatt opp av representanten Heikki Eidsvoll Holmås.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:03:10]: «Flere av høringsinstansene til TEK 17 er bekymret for at forslagene bryter med prinsippet for god tilgjengelighet, og at framtidens boliger ikke vil bli i samsvar med politiske føringer fra Stortinget.

Hvordan vurderer statsråden denne bekymringen?»

Statsråd Jan Tore Sanner [12:03:29]: Jeg kan forsikre representanten Eidsvoll Holmås om at regjeringen tar tilgjengelighet i boligmassen på alvor. I forslaget til TEK17 er kravene om hvilke boliger som skal være tilgjengelige for personer med funksjonsnedsettelse, videreført fra TEK10.

For regjeringen er det viktig at vi kombinerer høy standard og tilgjengelighet med et enklere og mer fleksibelt regelverk. Endringer regjeringen allerede har gjennomført for de minste leilighetene, har ifølge OBOS bidratt til at de har kunnet redusere prisen med flere hundre tusen kroner

på enkelte leiligheter. Det betyr mye for unge boligkjøpere.

Byggeprosjekter oppført etter TEK17 vil kunne bidra til stadig flere tilgjengelige boliger. Vi har hatt på høring noen forslag til hvordan krav til tilgjengelighet i boliger kan oppfylles. For eksempel foreslår vi at man kan velge enten dagens snusirkel eller et rektangel som gir samme snumuligheter. Rektangelet gir ikke redusert snuareal.

Jeg er trygg på at vi også i fremtiden vil ha god tilgjengelighet i boligene. Vi går nå igjennom de høringsinnspillene som er kommet, og vil fastsette en forskrift før sommeren.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:04:49]: Vi har fått en rekke bekymringer fra høringsinstansene, og da stiller jeg meg undrende: Kommer statsråden i den videre prosessen med dette til å lytte til høringsinstansene som problematiserer de tilgjengelighetskravene som foreligger, og de bokvalitetskravene som ligger i TEK17? En av de tingene som tas opp, f.eks. av Norske arkitekters landsforbund, er at forsvarlig bokvalitet som et felles gode står i fare for å gå tapt. Spørsmålet blir: Når vi ser at befolkningen blir stadig eldre – hvilket jo er bra – og vi har et politisk mål om at flere skal bli boende hjemme så lenge som mulig, og vi ønsker en universell utforming med god tilgjengelighet, vil ikke statsråden innrømme at de forslagene som ligger her nå, svekker den tilgjengeligheten?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:05:54]: Svaret på det spørsmålet er nei. Jeg er også uenig med Norske arkitekters landsforbund i at vi trenger statsdefinerte detaljregler på alle områder. Jeg har stor tillit til at både dyktige arkitekter og dyktige utbyggere vil finne gode løsninger. De kravene vi legger frem i ny TEK17, ivaretar kravene til god kvalitet, til høy standard, men vi må også sørge for at vi har fleksibilitet, og til at vi kan bidra til å få kostnadene ned. Jeg kjenner representanten Heikki Eidsvoll Holmås som en representant som er opptatt av unge boligkjøpere, og endringene vi har gjennomført, har bidratt til at prisen har blitt redusert på mange boliger. Selvsagt skal vi lytte til bekymringer, og selvsagt lytter statsråden til faglige råd før vi trekker de endelige konklusjonene.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:06:54]: Det er jo flott at statsråden sier at han lytter til faglige råd, men han avviser jo allerede en rekke av rådene og sier at de ikke er riktige. Det synes jo jeg er dumt. Så gjentar han det som har vært mantraet til statsråden i hele perioden, nemlig at han gjør dette for unge boligkjøpere. Poenget mitt er da: Mon det, president! Når vi ser det som den tidligere spøreren, representanten Håheim, tok opp, nemlig at boligprisveksten og salget av nye boliger stiger langt raskere enn boligkostnadene stiger, er det helt åpenbart for alle som forstår hvordan markedet fungerer – og man skulle jo tro at statsråden hadde en anelse om det – at her kommer ikke det frislippet som går på kvalitet og på standard, som statsråden legger opp til, og som han mener at han står for, de unge boligkjøperne til gode. Tvert imot, det kommer i lommene på helt andre, og vi får dårligere kvalitet.

Statsråd Jan Tore Sanner [12:07:59]: Statsråden skal kanskje være forsiktig med å belære en SV-representant om tilbud og etterspørsel, men det er ganske åpenbart at når det har blitt bygget for lite for lenge, så presser det

prisene opp når etterspørselen er høyere enn tilbudet. Vi har gjennomført en rekke endringer som innebærer at tilbudssiden nå er forbedret, ved at det bygges mer enn det det er gjort på flere tiår. Det viser at politikken virker. Det blir gradvis bedre balanse i markedet.

Så må vi også bidra til at vi har de reglene og de kvalitetskravene vi skal ha, men heller ikke mer enn det. Når OBOS, som en institusjon med høy tillit, også går inn og reduserer prisen på de boligene, på de leilighetene som er fritatt for universelle krav, viser det at de tar samfunnsansvar, og at forenklinger bidrar til at unge boligkjøpere kan komme lettere inn på boligmarkedet.

Spørsmål 5

Ketil Kjenseth (V) [12:09:13]: «Andelen av eldre øker. Om lag 10 pst. av dagens boligmasse er ansett å være tilgjengelig for alle. Det er et politisk ønske at folk skal bo lengst mulig hjemme i tilrettelagte hjem, fremfor institusjoner. Flere høringsinstanser har reagert på endringene i TEK17.

Mener statsråden at det i lys av dette er forsvarlig å redusere på tilgjengelighetskravene i nye boligbygg slik regjeringen nå foreslår?»

Statsråd Jan Tore Sanner [12:09:43]: Jeg er enig med representanten Kjenseth i at det vil være behov for flere tilgjengelige boliger i årene som kommer, slik at flere eldre kan bo hjemme lengst mulig. Som med TEK10 vil byggeprosjekter etter TEK17 gi et godt bidrag til en mer tilgjengelig boligmasse i Norge.

Samtidig som vi legger til rette for flere tilgjengelige boliger, mener regjeringen det er rom for å forenkle de byggtekniske forskriftene. Enklere regler kan bidra til lavere kostnader. Jeg vil imidlertid understreke at vi ikke har foreslått å endre kravene til andelen tilgjengelige boliger, og vi har ikke foreslått å endre reglene om hvilke boliger som må oppfylle tilgjengelighetskrav.

Kravene til hvilke boliger som f.eks. skal ha heis, er ikke foreslått endret, selv om utredninger viser at å fjerne dette kravet kunne bidratt til vesentlige kutt i byggekostnadene.

Vi har hatt på høring forslag til noen endringer om hvordan man kan oppfylle krav til tilgjengelighet, f.eks. at man kan velge mellom dagens snusirkel eller bruk av et rektangel, som gir samme snumulighet.

Jeg er trygg på at vi i fremtidens boliger vil ha god tilgjengelighet.

Ketil Kjenseth (V) [12:11:03]: Jeg takker for svaret.

Snusirkel for rullestol er et av spørsmålene som diskuteres mye, hvordan snuing kan foregå uten at en skal ha krav til den snusirkelen, og det rektangelet er selvfølgelig en mulighet. Men det blir helt opp til boligprodusentene og de som bygger boligene, å vurdere det. Det rektangelet kan også gi den snugraden, men utfordringen i dag er jo at de i realiteten ikke tar hensyn, verken til den ene eller til den andre. Dette er et politisk spørsmål, hvordan vi skal sørge for at det legges til rette, og at det bygges boliger som har plass til universell utforming. Vi ser en utfordring særlig i Oslo, hvor det bygges færre og færre boliger tilrettelagt for

en stadig yngre, kjøpesterk gruppe som kanskje ikke har behov for den rullestolen her og nå, men i framtida. Så hvordan skal vi sikre dette politisk, at det blir rom for en rullestol som kan snus, i disse boligene?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:12:08]: Jeg deler representanten Kjenseths utgangspunkt fullt og helt. Det vil være behov for flere tilgjengelige leiligheter og boliger, og det gjelder ikke bare for eldre; det gjelder også for funksjonshemmede, og det kan gjelde oss alle. Livssituasjonen kan endre seg, og den kan endre seg raskt. Det må vi ta høyde for. Derfor legger vi til rette for flere tilgjengelige boliger.

Det som ligger i dette forslaget, er ikke en endring i snuareal, men at man kan gjennomføre disse kravene på en litt mer fleksibel måte enn tidligere. Og måten vi sikrer dette på, er rett og slett å fastsette dette i tekniske forskrifter, som så må oppfylles av dem som bygger boliger.

Ketil Kjenseth (V) [12:12:56]: Jeg vil følge opp, for slik som statsråden legger opp til her, så blir det en større makt til markedet og til dem som produserer og bygger boligene, og særlig der det er boligpress. Så spørsmålet er om vi egentlig legger til rette for universell boligbygging utenfor pressområdene og utenfor bysentrene. Vil statsråden være tilfreds med at vi har en boligpolitikk som presser dem som har behov for universell utforming ut av byene og ut av pressområdene?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:13:36]: Her er jeg nok uenig i premisset for spørsmålet, for de kravene som stilles, gjelder for alle, uavhengig av om det er i byer eller om det er utenfor byene, hvor det er mindre press. Vi skal ha høye krav og høy standard på de boligene som bygges, men gjennom flere tiår har det vært en utvikling hvor det ene kravet har blitt lagt opp på det andre. Det har etter hvert blitt så komplisert at det har vært krevende å oppfylle alle kravene, og ikke minst har det vært dyrt.

Jeg kjenner også representantens parti så godt at jeg vet at Venstre også er et parti som er opptatt av forenkling. Og jeg mener vi må kunne ha to tanker i hodet samtidig: høy kvalitet, samtidig som vi gjennomfører forenkling. Det er ambisjonen i det vi nå gjennomfører. Vi har hatt det ute på høring. Så skal vi gå gjennom høringsuttalelsene og bekymringene og faglige råd før vi trekker en endelig konklusjon.

Spørsmål 6

Jorid Holstad Nordmelan (A) [12:14:49]: «Vi kan med jevne mellomrom lese i mediene at det kan være ulønnsomt å bygge nye boliger i distriktene, fordi det kan være vanskelig å få igjen pengene ved salg. Noen steder er materiellet til og med dyrere enn verdien på huset. Og det er før man regner med kostnaden ved å bruke fagfolk. Når bankene også tar lav panteverdi i husene, blir det vanskelig å få bygget nytt.

Hva vil statsråden og regjeringen gjøre for at det skal bygges flere boliger i distriktene?»

Statsråd Jan Tore Sanner [12:15:16]: Regjeringens viktigste bidrag for å gjøre boligbygging lønnsomt er forenklinger i plan- og bygningsloven. Med enklere plan- og bygningsprosesser og mer hensiktsmessige tekniske krav kan vi legge til rette for økt boligbygging i hele landet. Regjeringen har også bidratt til at man har hevet terskelen for innsigelser, som bidrar til at det kan bygges flere boliger der hvor kommunene ønsker dette.

Som et utgangspunkt ønsker jeg å si at vi er på rett vei i boligbyggingen i Norge. Statistisk sentralbyrå meldte tidligere i år at kommunene i Norge til sammen ga igangsettingstillatelser på 36 203 boliger. Det er det høyeste boligbyggetallet siden 1982. Den samme statistikken viser at byggetallet var høyest i vår største kommune, nemlig Oslo. Her ble det gitt 4 829 igangsettingstillatelser. Men statistikken viser også at hele 403 kommuner ga igangsettingstillatelser til boligbygging i 2016. Dette er gledelige tall, som viser at boligbygging finner sted over hele landet.

Boligprisene varierer betydelig mellom regionene. I enkelte deler av landet kan markedsverdien på en bolig være lavere enn det det koster å bygge boligen. Dette er problemstillinger vi tar høyde for i våre boligpolitiske virkemidler.

Husbankens låneramme er i 2017 på 18 mrd. kr. Gjennom grunnlånet har Husbanken anledning til å finansiere bygging av boliger også i distriktene. I distriktene har Husbanken også anledning til å fravike kravet som gjelder om 85 pst. belåningsgrad, dersom betalingsevnen er tilfredsstillende og det lokale markedet for boligforsyning ikke fungerer.

I forskriften til Husbankens startlansordning er det åpnet for at kommunene kan gi startlån til boligbygging i distrikter. I forskriften heter det bl.a. at kommunen kan gi startlån dersom «boligsituasjonen hindrer muligheten til å opprettholde arbeidsforhold, eller hindrer utviklingen av det lokale næringslivet».

Forenklinger i plan- og bygningslovgivningen kan bidra til reduserte byggekostnader. Regjeringen har allerede sørget for en rekke forenklinger, og vi fortsetter forenklingsarbeidet, bl.a. ved at vi nylig har hatt på høring forslag til ny byggeteknisk forskrift.

Jorid Holstad Nordmelan (A) [12:17:48]: Vi vet at det finnes en del virkemidler som fungerer. I 2012 satte Husbanken i gang prosjektet «Boligetablering i distriktene» i tolv kommuner, der virkemidlene var tilskudd til boligetablering, men også kunnskapsdeling om økt boligetablering. Det ble avsluttet i 2014, etter at det på kun tre år ble bygget så mye som 284 nye boliger i disse kommunene.

Grong kommune var en av de kommunene som deltok, og som opplevde stor vekst i boligbyggingen som følge av prosjektet, men som dessverre etter prosjektet har opplevd at det har stagnert. Hvorfor satser ikke statsråden på flere sånne prosjekt?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:18:28]: Den forsøksordningen som representanten viser til, var en treårig forsøksordning, og vi avsluttet den, i tråd med planene til den forrige regjeringen. Det var ikke ment at den ordningen skulle vare mer enn tre år.

Jeg mener vi må være åpne for å vurdere ulike ordninger for å sikre tilstrekkelig boligbygging. Et av de ønskene

om tiltak som jeg får fra kommunene, er at staten i større grad må legge til rette der hvor kommunene selv ønsker å bygge. Det har vi bl.a. imøtekommet ved at vi sier ja til flere kommuner der den forrige regjeringen sa nei, hvor det før ble lagt innsigelser, og hvor vi nå sier ja til kommunene. Det innebærer at kommunene, særlig i distriktene, kan legge bedre til rette for boligbygging og også gjøre det mer attraktivt i spesielle områder.

Jorid Holstad Nordmelan (A) [12:19:28]: Et av de viktigste virkemidlene som kommunen har for å bygge boliger i distriktene, er Husbanken. Regjeringen har strammet inn på muligheten for at unge kan få startlån fra Husbanken, og har også strammet inn rammene som Husbanken har. Det har ført til at langt færre mottar startlån nå enn bare for få år siden.

Hva konkret er det viktigste statsråden har gjort for at unge som ikke har mulighet til å spare i BSU, kan få lån til å kjøpe bolig i distriktene?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:19:56]: Husbanken skal først og fremst være et boligsosialt virkemiddel. Det gjør også at vi har innrettet startlansordningen mer mot boligsosiale utfordringer. Det er en prioritet fra denne regjeringen at vi skal ha en høy profil på det boligsosiale området.

Så mener jeg at det viktigste vi kan gjøre for ungdom, både i by og distrikt, er å legge til rette for tilstrekkelig boligbygging, og det gjør vi bl.a. gjennom forenklinger i plan- og bygningsloven og tekniske forskrifter. Det bidrar til at det bygges mer, og også til at man kan få kostnadene ned.

Spørsmål 7

Presidenten: Dette spørsmålet, fra representanten Ivar Odnes til klima- og miljøministeren, vil bli besvart av kommunal- og moderniseringsministeren på vegne av klima- og miljøministeren, som er bortreist.

Ivar Odnes (Sp) [12:20:46]: Frå bustadkrise til naturkrise. Og det er egentleg like bra – for det er ei tverrdepartemental utfordring vi har – at det er kommunalministeren som står her:

«Det har nå gått eit år sidan villrein i Noreg vart påvist daud av skrantesjuka. Dette er fyrste gong denne alvorlege sjukdommen er påvist i Europa og fyrste gong på rein. No har det gått eit år sidan dette vart kjent.

Kva har statsråden gjort, og kva vil han gjera for å begrense smittespreiing og utrydde denne sjukdommen før den spreier seg utover Nordfjella, som så langt er einaste område skrantesjuka på rein er registrert?»

Statsråd Jan Tore Sanner [12:21:34]: Det er Landbruks- og matdepartementet som har hovedansvaret for dyrehelse og sykdommer i Norge, mens Klima- og miljødepartementet har ansvaret for viltforvaltningen. Det betyr at landbruks- og miljømyndighetene må samarbeide tett for å få kontroll over Chronic Wasting Disease, den såkalte skrantesjukdommen, og redusere smittefaren.

Som representanten Ivar Odnes viser til, ble skrantesju-

ke påvist i Norge for første gang i mars 2016. Siden da har myndighetene tatt hjerneprøver av over 11 000 hjortedyr. Det er til sammen oppdaget fem tilfeller av sykdommen, henholdsvis på tre reinsdyr i Nordfjella og to elger i Selbu. Det er aldri påvist smitte til mennesker, men sykdommen er dødelig for hjortedyr som elg, hjort, rådyr og rein.

I tillegg til prøvetaking har Mattilsynet innført tiltak for å begrense spredning av sykdommen, f.eks. forbud mot transport av hjortedyr mellom fylker og ut av landet. I enkelte fylker er det også forbudt å legge ut fôr og slikkesteiner til hjortedyr som ikke er inngjerdet.

For å hindre spredning av sykdommen forsøkes det å holde villrein innenfor den nordlige delen av Nordfjella villreinområde. Det har vinteren 2017 derfor vært et tett samarbeid mellom Statens naturoppsyn lokalt og Filefjell reinlag om overvåkning ved rv. 52, for å hindre at villrein fra Nordfjella krysser veien og går inn i områdene som brukes av Filefjell reinlag, og for å hindre at tamrein går inn i villreinområdet.

SNO har i tillegg intensivert overvåkning langs fv. 50 for å hindre at villrein vandrer ut av området sørover. Oppsynet følger også opp villrein langs rv. 7 på Hardangervidda som et ledd i å minimere spredningsfare til Norges største villreinbestand. For å hindre mulig kontakt mellom villrein fra Nordfjella og tamrein i Filefjell reinlag er det nå satt opp midlertidige sperrebånd på enkelte delstrekninger langs rv. 52, utført av Filefjell tamreinlag på oppdrag av Miljødirektoratet. Det vurderes også permanent oppsettning av gjerde.

I 2017 vil det bli innhentet ytterligere prøver fra hjortedyr, og gjennom det vil vi få bedre oversikt over utbredelsen av skrantesjuka i Norge. SNO har en tett oppfølging av villrein og kan felle dyr som viser tegn på skrantesjuka i alle villreinområder. Det er en spesielt lav terskel for felling i Nordfjella og omkringliggende villreinområder. Elg, hjort og rådyr som viser tegn på sykdommen, kan felles av kommunen og testes for skrantesjuka.

I 2016 var det øremerket 2 mill. kr til oppfølging av funn av skrantesjuka på villrein, og i 2017 er det satt av 4 mill. kr til oppfølging.

Ivar Odnes (Sp) [12:24:35]: Eg er klar over mange av dei tiltaka som er nemnde av ministeren her, men utfordringa er at dette er for lite, og at det er for seint. Utfordringa som Filefjell reinlag no står overfor, er ein stor katastrofe viss vi no får blanda denne sjukdommen inn i tamreinflakken der. Då har vi fort fleire tamrein og fleire villrein som vil kunna verta ramma. Kvifor har det ikkje vore teke grep med å gjerda og sikra at vi ikkje får spreiring av villreinstammen frå Nordfjella til andre område, allereie i 2016? Og kvifor er det ikkje no sagt at ein skal ta så klare grep som å avgrense dette òg med ei fysisk gjerdning på dette området?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:25:36]: Nå viste jeg i mitt innlegg til de tiltakene som er gjennomført. Det er gjennomført omfattende tiltak, også for å begrense vandring, som vi mener kan bidra til å redusere smitte. Så vil det alltid være slik at når denne typen alvorlige hendelser inntreffer, er det viktig med tett kontakt mellom de ansvarlige myndighetene og også med lokalbefolkningen, som også gjør en betydelig innsats i samarbeid med SNO og de andre etatene.

Ivar Odnes (Sp) [12:26:15]: Det er jo ikkje berre ein nasjonal katastrofe, det er ein internasjonal katastrofe vi kan stå overfor viss vi får spreiding av dette. No vert det gjort mykje frivillig av dei lokale kreftene, som stiller opp og tek ansvar mot ei delvis godtgjering frå staten. Eg hadde forventa at staten hadde teke eit større ansvar for kor stor denne katastrofen eigentleg er, og at det hadde vore sett ned eit kriseteam. No veit eg at Nordfjellarådet set ned eit kriseteam neste veke, basert på dei tre kommunane dette dreier seg om. Vi har ein ordførar i Lærdal, Solheim, som er klar til å setja i gang eit kriseteam, og som kjenner godt til krisehandtering.

Det er òg noko av kommunalministeren sitt område. Korleis greier ein å rigge både statlege etatar – for her er det fleire statlege etatar som er involverte – og kommunar, fylkeskommune og fylkesmenn, som òg er involverte lokalt og regionalt?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:27:21]: Nå er det et tett samarbeid mellom landbruks- og miljømyndighetene på dette området. Det koordineres godt mellom de statlige etatene.

Jeg er enig med representanten i at både kommunen og ikke minst frivillige gjør en svært god innsats. Det er viktig i denne typen situasjoner at ressursene møter hverandre, og at det er et godt samspill også med de frivillige, som vi har god tradisjon for i Norge gjør en viktig innsats.

Jeg vil også vise til at Vitenskapskomiteen for mattrygghet har laget én rapport om Chronic Wasting Disease i Norge. Den ble utgitt i juni 2016, og det kommer en ny rapport i slutten av mars. Den rapporten vil også gi oss et godt grunnlag for å vurdere behovet for og – ikke minst – hvilke tiltak man skal iverksette fremover.

Spørsmål 8

Presidenten: Dette spørsmålet, fra representanten Hege Haukeland Liadal til barne- og likestillingsministeren, vil bli besvart av kommunal- og moderniseringsministeren som rette vedkommende.

Hege Haukeland Liadal (A) [12:28:31]: «I Norge har det vært en villet politikk over mange år at alle skal kunne eie sin egen bolig. I Haugesund gikk flere foreldre til unge mennesker med ulike hjelpebehov sammen og stiftet borettslag, bygget leiligheter og sikret selveierbolig for ungdommer som fort havner utenfor boligmarkedet i en leid leilighet i sitt voksenliv.

Hva gjør statsråden for at mennesker med psykisk utviklingshemming kan bo i selveierbolig?»

Statsråd Jan Tore Sanner [12:29:06]: Å eie sin egen bolig gir en grunnleggende trygghet i hverdagen som de fleste nordmenn ønsker seg. For personer med utviklingshemming er trygghet i hverdagen ekstra viktig.

Regjeringen tok i statsbudsjettet for 2017 et viktig grep for å gjøre veien til egen bolig kortere for denne gruppen. Det er kommunene som har hovedansvaret for at personer med utviklingshemming får et godt sted å bo, men vi ønsket å gi kommunene og beboerne mer fleksibilitet i måten de organiserer seg på og anskaffer boligene.

Fra 1. januar 2017 får borettslag og sameier kompensert moms for byggekostnader og drift dersom de inngår som en del av det lovpålagte heldøgns helse- og omsorgstilbudet i kommunen. Momsfradraget vil komme beboerne direkte til gode. De vil få lavere månedlige kostnader, i form av lavere lånekostnader og lavere utgifter til drift og vedlikehold.

Vi antar at det vil bli opprettet flere slike borettslag som følge av endringen.

I tillegg spiller Husbankens virkemidler en viktig rolle for å fremskaffe bolig til denne målgruppen – både startlån, tilskudd til etablering og investeringstilskudd til omsorgsboliger.

Regjeringen er opptatt av at situasjonen kan bli enda bedre. Derfor satte vi ned et utvalg i 2014. Utvalget har gitt oss en grundig gjennomgang av bosituasjonen for utviklingshemmede i NOU 2016:17 På lik linje. Høringsfristen gikk ut 2. mars. Regjeringen vil gå nøye gjennom NOU-en og høringsuttalelsene og komme tilbake til Stortinget med en vurdering og eventuelle forslag til tiltak.

Hege Haukeland Liadal (A) [12:30:56]: Jeg takker for svaret.

Et enstemmig storting bestemte at Helsevernet for psykisk utviklingshemmede skulle nedlegges og mennesker med utviklingshemming skulle bli likeverdige innbyggere i kommunene. Utbygging av sentralinstitusjonene stoppet på 1970-tallet, og etter det etablerte HVPU biinstitusjoner i kommunene. Ifølge professor Jan Tøssebro hadde den gjennomsnittlige biinstitusjonen i 1989 13 beboere, noe myndighetene også den gang mente var for stort. Mange kommuner bygger i dag vesentlig større bofellesskap. Hva har regjeringen gjort for å sikre målsettingen fra reformen om normalisering og integrering også i boligpolitikken?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:31:49]: Først av alt vil jeg si at de aller fleste kommunene gjør et veldig godt arbeid på dette området. Vi må også ha med inn i denne diskusjonen at utviklingshemmede er like forskjellige som alle andre. Det betyr at behovene, ønskene, er forskjellige. Noen ønsker å bo alene, andre i et borettslag og andre igjen i et tilbud som er bedre koordinert. Det er der jeg mener at det er viktig at både statens og kommunens virkemidler er tilpasset slik at flere kan få mulighet til å få oppfylt sin boligdrøm. Derfor var jeg veldig glad for at regjeringen fikk på plass denne momskompensasjonsordningen for borettslag og sameier. Det har vært en kamp for mange foreldregrupper gjennom veldig mange år for å få det på plass. Jeg var selv aktiv pådriver for det som stortingsrepresentant og er veldig godt fornøyd med at dette nå er gjennomført fra 1. januar 2017.

Hege Haukeland Liadal (A) [12:32:57]: Vi leser jevnlig om lange boligkøer i landets mange kommuner. Norsk Forbund for Utviklingshemmede, NFU, hevder at manglende boligbygging er en villet politikk i flere kommuner. De statlige tilskuddsordningene gjør den økonomiske belastningen med boligbyggingen liten for kommunene. Personer med bistandsbehov som bor hjemme, får i all hovedsak bistand fra pårørende. Når personer flytter i eget hjem, er det kommunene som må yte bistanden. Ved å ha en lang boligkø kan kommunene redusere omfanget av tjenester, hevder NFU. Hva har regjeringen gjort for å

sikre at manglende boligbygging ikke benyttes som middel for å unngå å gi tjenester?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:33:49]: Jeg har lyst til å besvare spørsmålet med å si at jeg håper at premisset ikke er riktig. Hvis det er riktig at enkelte kommuner spekulerer i at man ikke skal bygge ut boliger, for da kan man redusere tilbudet og kostnader, vil jeg gjerne ha en oversikt over hvilke kommuner dette er. Jeg synes det er svært krevende å besvare det spørsmålet så lenge jeg er usikker på selve premisset, men jeg vil uttrykke et sterkt håp om at det ikke stemmer at kommuner spekulerer i dette.

Så må vi sørge for at vi har statlige virkemidler, og at vi samspiller med kommunene, slik at flest mulig, uavhengig av den situasjonen man er i, har muligheter til å få oppfylt boligdrømmen.

Presidenten: Spørsmål 9 vil bli besvart senere, og vi går videre til spørsmål 10.

Nå er det slik at det ikke er en statsråd og en spørrer som passer sammen, til stede i salen akkurat nå. Jeg har ikke lyst til å heve møtet, så jeg kan stå og tørprate litt!

Der kommer det en statsråd, Torbjørn Røe Isaksen, og kan statsråd Torbjørn Røe Isaksen og Freddy de Ruiten gå på, hjelper det presidenten! Så da hopper vi fram til spørsmål 12.

Spørsmål 12

Freddy de Ruiten (A) [12:35:34]: «Det er hjemlet i opplæringslova § 13-7 at kommunene skal ha et SFO-tilbud til barn med særskilte behov på 1.-7. årstrinn. SFO-tilbudet er mange steder under enhver kritikk for barn med spesielle behov.

Hvordan kan statsråden sikre at overgangen fra skole til SFO ikke resulterer i store sosiale og psykiske problemer for mange av dem?»

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:36:00]: Kommunene plikter å ha et tilbud om skolefritidsordning før og etter skoletid for 1.-4.-klassinger. For barn med særskilte behov skal kommunen ha et SFO-tilbud helt opp til 7. årstrinn. SFO er ikke en del av skolens undervisning og opplæringsvirksomhet. SFO og grunnopplæringen har ulike formål. Derfor har vi heller ikke de samme reglene for SFO som for selve skolen og grunnopplæringen. Elevene har ikke en rett til plass i SFO, slik de har rett til opplæring.

Allikevel setter opplæringsloven klare krav til kommunene når det gjelder innholdet i og utformingen av SFO. SFO skal legge til rette for lek og kultur- og fritidsaktiviteter som skal ta utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Barna skal gis tilstrekkelig omsorg og tilsyn. Tilsynet skal være forsvarlig, sett ut ifra risikoen for at skade eller ulykke kan skje. Det er også presisert i loven at funksjonshemmede barn skal gis gode utviklingsvilkår. Videre stilles det krav til at arealene som brukes, både ute og inne, skal være egnet til formålet.

Kommunen må ivareta disse kravene og ut fra lokale behov tilpasse tilbudet og bemanningen etter den barne-

gruppen som til enhver tid er i SFO. Kommunene plikter å ta hensyn til og legge til rette for barn med spesielle behov i SFO, med utgangspunkt i de kravene som er stilt i loven.

I tillegg vil jeg presisere at bestemmelsene i opplæringsloven, som skal sikre elevene et godt skolemiljø, også gjelder for SFO. Regjeringen har nettopp foreslått en skjerping av disse reglene, med utvidet aktivitetsplikt for alle voksne som jobber på skolen. Lovforslaget omfatter også SFO. Alle elever har samme rett til å ha det trygt og godt på skolen og i SFO og til et psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring.

Stortinget har ønsket en evaluering av SFO og en stortingsmelding om SFO. Vi har derfor utlyst et evalueringsoppdrag om kvaliteten i SFO. I utlysningen til oppdraget står det:

«Evalueringen skal inkludere en vurdering av ulike mål på kvalitet på SFO som for eksempel organisering, kompetanse, innhold og brukertilfredshet. Evalueringen skal synliggjøre hvordan handlingsrommet i dagens opplæringslov er forstått og utnyttet lokalt hva gjelder SFO. Evalueringen skal omfatte SFO for elever på 1.-4. trinn og SFO for elever med særskilte behov på 1.-7 trinn.»

Når evalueringen foreligger i slutten av 2018, vil den gi oss bedre kunnskap om hvordan elever med særskilte behov har det i SFO. Den vil også gi oss et bedre grunnlag for å vurdere om det er behov for nye tiltak for denne gruppen.

Freddy de Ruiten (A) [12:38:28]: Det ble en del generelle betraktninger fra statsråden. Jeg er for så vidt glad for den evalueringen, men i mellomtida er det veldig mange som har det vanskelig. Det er ikke til å stikke under stol. Dette er elever – foreldrene deres også, for så vidt – som er i en veldig krevende situasjon. Det oppleves som rettsløst, og det oppleves som diskriminerende at når andre barn kan reise hjem eller kan velge å la være å benytte seg av tilbudet etter hvert, er dette elever som er helt avhengig av å være på skolen til foreldrene kommer hjem fra jobb. Så alternativet er enten at en av foreldrene kanskje slutter å jobbe, eller at eleven blir på SFO, men med et såpass dårlig tilbud at det går ut over livskvaliteten og hvordan vedkommende har det. Det er litt underlig når man ser hvor tett disse elevene ofte er fulgt opp i skolen.

Hvordan kan statsråden sikre et innhold og en tilrettelegging, også før slutten av 2018, som ivaretar disse elevene på en bedre måte?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:39:37]: Som jeg redegjorde for i svaret mitt, er dette området også underlagt regulering. Det betyr at hvis man mener at dette er et tilbud under enhver kritikk, og som da går imot det som er reguleringsene og de nasjonale føringene for SFO, er det kommunens ansvar og plikt å rette opp det.

Hvis vi skal gjøre noe systematisk med dette, må vi faktisk først hente inn informasjon, og det er det vi skal gjøre gjennom denne evalueringen, som kommer til å ta litt tid fordi vi skal gjøre det skikkelig, men som skal følges opp, først med en evaluering og så med en stortingsmelding om SFO, hvor vi også kommer til å være opptatt av å diskutere hvordan SFO-tilbudet er nettopp for de elevene som spørsmålet her omhandler.

Freddy de Ruiter (A) [12:40:25]: Jeg tror nok det er viktig å ta hele SFO-feltet, jeg ser et behov for det. Men det er også viktig at disse barna ikke kastes ut med badevannet, for de har helt spesielle behov.

Når disse barna er ferdige med 7. klasse, er ivaretagelsen av dem etter skoletida en omsorgstjeneste. Da er det andre som trer inn. Så mitt avsluttende spørsmål til statsråden er:

Kunne man vurdert om denne tjenesten faktisk er en omsorgstjeneste for disse barna? Det er jo i realiteten det vi snakker om her.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:41:07]: Jeg kan selvfølgelig gi en form for vurdering av det, men det går ikke an for meg på stående fot å gi en vurdering av om det er en god idé eller ikke. Men nettopp fordi vi nå har varslet en større gjennomgang og innhenting av kunnskap om SFO, er det et tema som naturlig kan høre hjemme der.

Jeg setter selvfølgelig pris på at spørsmål blir løftet opp i spørretimen. Det er viktig, og jeg har ansvar også for SFO. Men det er viktig å understreke at også kommunene, som eier SFO, har et ansvar her. Det betyr at hvis man som forelder, eller som velger og borger i en kommune mener at tilbudet ikke er godt nok, er det helt sikkert både posisjonspartier og opposisjonspartier i kommunen som er lydhøre overfor det.

Presidenten: Da går vi til spørsmål 14.

Spørsmål 14

Per Rune Henriksen (A) [12:42:20]: Jeg tillater meg å stille følgende spørsmål:

«Inntektene fra utenlandskablene går til å redusere nettleien for norske forbrukere. Dette er med på å legitimere utbyggingen av utenlandskabler. Et av Arbeiderpartiets ankepunkter mot privat eierskap av utenlandskabler er at inntektene vil gå til eierne i stedet for forbrukerne. I EUs vinterpakke foreslås det nye regler.

Hvilken betydning vil EU-kommisjonens forslag til revidert elektrisitetsforordning kunne få for muligheten til å redusere nettleien for norske nettkunder?»

Statsråd Terje Søviknes [12:42:53]: EU har over flere år arbeidet for å utvikle energimarkedene, som representanten kjenner til. Arbeidet har i stor grad skjedd parallelt med en innsats for å erstatte en energiforsyning i hovedsak basert på kullkraft og kjernekraft med mer klimavennlige løsninger. Norge var tidlig ute med å deregulere kraftmarkedet på 1990-tallet, og hovedprinsippene i den norske kraftmarkedsmodellen er på sentrale områder sammenfallende med intensjonene i EUs markedsregulering.

Vinterpakken som energikommisjonen la fram i desember 2016, består av en rekke nye forslag til regelverk. Forslagene skal legge grunnlaget for å oppfylle EUs 2030-mål og en videreutvikling av energimarkedene. EU-landene vil de nærmeste årene ta stilling til forslagene fra kommisjonen. Det er grunn til å tro at det i løpet av prosessen vil komme endringer i det regelverket som nå er foreslått i vinterpakken. Blant annet inneholder vinterpakken forslag

til nye regler for bruk av såkalte flaskehalsinntekter. Kommisjonens forslag er at flaskehalsinntekter skal benyttes til å garantere, opprettholde og øke utvekslingskapasiteten for strøm. Forslaget, slik det ligger nå, vil innebære at muligheten for å bruke inntektene fra utenlandskablene til å redusere tariffen, i så fall tas bort.

Det er for tidlig å si hva som til slutt blir endelig vedtatt som bindende regelverk og eventuelt hvilke konsekvenser dette vil få. Jeg vil fra mitt ståsted ta en aktiv posisjon for å ivareta norske energiinteresser i den videre prosessen. I dette inngår det at flaskehalsinntektene fortsatt skal gå til å redusere tariffen.

Andre land har også vært opptatt av dette spørsmålet, og vi vil jobbe sammen med likesinnede land for å fremme våre synspunkter i den videre prosessen. Det er betydelig skepsis til kommisjonens forslag om å avskjære muligheten for å bruke flaskehalsinntekter til å redusere tariffen. Dette vil vi følge opp i dialogen med de landene som har tilkjennegitt samme synspunkt.

Per Rune Henriksen (A) [12:45:13]: Jeg takker for svaret og er veldig glad for å høre at her vil det bli gjort noe, og at det er flere som også er bekymret for dette.

Realiteten i dette forslaget vil jo være at legitimiteten til det å bygge utenlandskabler fra Norge til kontinentet vil forsvinne. Det vil også være slik at for nettselskapene vil gevinsten av å kunne ha disse kablene være svært liten, mens det for kraftprodusentene vil være svært stor gevinst i dette – da ikke i form av inntekter fra kablene, men når det gjelder handelsinntekter. Dette er etter min mening en ganske farlig miks for det norske kraftsystemet og for hvordan vi forvalter det videre.

Det som jeg tenker på, nå som dette er oppe til behandling også i parlamentet, er: Hvordan jobber regjeringen inn mot parlamentet for å få en bedre uttalelse derfra?

Statsråd Terje Søviknes [12:46:20]: La meg først understreke at vi jobber nå med helheten i vinterpakken og har også hatt den ute på en høring, og vi jobber nå med høringsuttalelsene etter den.

La meg også si at jeg deler den bekymring som representanten Per Rune Henriksen har med hensyn til dette konkrete forslaget vedrørende utenlandskabler.

Når det gjelder parlamentets behandling av dette, vil vi komme tilbake igjen til en oppfølging av det. De landene vi foreløpig har vært i dialog med knyttet til dette konkrete forslaget, er Sverige, Belgia, Tyskland, Nederland, Østerrike, Tsjekkia, Danmark og Estland, som alle gir klare tilbakemeldinger om – og uttrykker – skepsis til det forslaget som er framsatt.

Per Rune Henriksen (A) [12:47:07]: Til den utviklingen som vi nå ser fra EU-siden: Vi skal ikke forskuttere at forslaget blir som det foreligger nå – det forstår jeg godt – men dersom det går i den retningen, er dette en alvorlig sak. Særlig alvorlig blir det når vi nettopp i dette storting, med et flertall fra regjeringspartiene og deres støttespillere på Stortinget, har gjort det mulig for private interesser å eie og drive utenlandskabler. Man får dermed – skal vi si – utbyggingsaktører med helt andre incentiver til utbygging og drift av utenlandskabler enn det som Statnett har i den opprinnelige modellen, som handler mest om forsyningssikkerhet.

Vil statsråden revurdere den lovendringen som ble gjort, dersom utviklingen viser at det er vanskelig å få tilslutning for norske synspunkter i den videre EU-prosessen?

Statsråd Terje Søviknes [12:48:08]: Det er et spørsmål som vi eventuelt må komme tilbake til når prosessen har gått videre, men per nå ser jeg ikke noe grunnlag for det.

Fra regjeringens side er vi opptatt av å sikre et mangfoldig aktørbilde som kan drive fram prosjekter, både for sammenligning og i konkurranse med hverandre. Den type konkurranse når det gjelder kraftkabler, kan fremme nye handelsløsninger, teknologiske valg og en kostnadseffektiv utbygging. Det vil være bra for både husholdninger og næringsliv – og til sjuende og sist for dem som betaler regningen.

Det er gjort et anmodningsvedtak knyttet til energimeldingen, der man skal komme tilbake igjen og se på den superavkastningen som kan ligge i denne type private kabler. Det tar jeg sikte på å komme tilbake til Stortinget med i forbindelse med revidert budsjett for 2017.

Presidenten: Da går vi til spørsmål 1.

Spørsmål 1

Presidenten: Dette spørsmålet, fra representanten Kari Henriksen til statsministeren, vil bli besvart av justis- og beredskapsministeren som rette vedkommende.

Kari Henriksen (A) [12:49:19]: «Sivilombudsmannen har slaktet avtalen om leie av fengselsplasser i Nederland, blant annet fordi Norge ikke kan ivareta sine forpliktelser etter FNs menneskerettskonvensjon. Statsministeren sier til TV om saken 15. mars 2017 at «Soningsforholdene i Nederland er vurdert og at regjeringen mener det ikke er dårlige soningsforhold».

Betyr dette at statsministeren ikke har tillit til Sivilombudsmannens vurderinger og at hun ikke vil ta konsekvensene av funnene i Sivilombudsmannens rapport?»

Statsråd Per-Willy Amundsen [12:49:56]: La meg innledningsvis minne representanten om at en avtale om å leie fengselskapasitet i Nederland ble vedtatt av Stortinget, etter forslag fra regjeringen.

En grunnleggende forutsetning for at regjeringen fremmet forslag om å inngå en slik avtale, var at den ikke var i strid med internasjonale menneskerettigheter, som Norge er bundet av. Videre var det en forutsetning for avtalen at partene, Norge og Nederland, anerkjente at de er bundet av internasjonale standarder og normer for menneskerettigheter. Det fremkommer tydelig i fortalet til avtalen. Både Norge og Nederland har ratifisert Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 og FNs torturkonvensjon av 10. desember 1984. Partene er begge forpliktet til å etterleve konvensjonenes bestemmelser, herunder forbud mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdende behandling eller straff.

Jeg vil understreke begrunnelsen for å inngå en slik avtale. Norge hadde i lang tid vært kritisert av FNs torturko-

mité for brudd på fristene for overføring av innsatte fra politiarrest til fengsel. I tillegg var Norge gjentatte ganger kritisert for soningskøer. Hovedgrunnen var mangel på fengselsplasser.

Det er godt kjent for representanten at det tar tid å bygge fengselsplasser. Regjeringen har derfor både en langsiktig og en kortsiktig plan. Vi leier 242 fengselsplasser midlertidig i Nederland for å kutte soningskøen og unngå oversittere i politiarrest. Samtidig utvider vi fengselskapasiteten i Norge. Regjeringen har oppnådd det den ville. Soningskøen er nærmest borte, og antallet som sitter ut-over fristen i politiarrest, er så godt som fjernet.

Jeg tar besøksrapporten fra Sivilombudsmannens forebyggingsenhet på alvor. Departementet gjennomgår rapporten og funnene i den sammen med Kriminalomsorgsdirektoratet og det norske fengselet i Nederland, Norgerhaven. Departementet vil komme tilbake til oppfølgingen i sin tilbakemelding til Sivilombudsmannen innen 1. juni, som er fristen Sivilombudsmannen har satt.

Kari Henriksen (A) [12:52:44]: Jeg registrerer at statsministeren velger å ikke selv svare på spørsmål der hun blir konfrontert med egne sitater, selv om hun er i Stortinget.

Men stortingsrepresentanter fra regjeringspartiene har uttalt seg svært avvisende om funnene i rapporten. Anders Werp: «Sivilombudsmannen har vært mot denne avtalen siden den ble inngått, så vi er kjent med dennes tidligere argumenter.» Hårek Elvenes kalte Sivilombudsmannens rapport for en teoretisert problemstilling, og Ulf Leirstein «stusser på disse vurderingene».

Sivilombudsmannen er et viktig, uavhengig instrument som skal kontrollere forvaltningen. Det er derfor viktig å få en avklaring av om regjeringa har tillit til Sivilombudsmannen, etter at regjeringspartiene har kommet med kritiske innvendinger til rapporten om Norgerhaven fengsel. Jeg vil derfor spørre: Er dette utsagn som statsråden stiller seg bak?

Statsråd Per-Willy Amundsen [12:53:44]: Selvfølgelig har regjeringen respekt for Sivilombudsmannen. Selvfølgelig er det slik at vi lytter til Sivilombudsmannen, og vi kommer til å gjennomgå Sivilombudsmannens rapport nøye, men – og det er viktig å understreke – det er altså en grunn til at vi tok i bruk disse soningsplassene i Nederland. Som jeg sa: Vi hadde en kortsiktig plan og en langsiktig plan. Da denne regjeringen tiltrådte i 2013, hadde vi lange soningskøer, nettopp fordi den forrige regjeringen ikke tok sitt ansvar på alvor og fikk på plass de soningsplassene vi trengte, i Norge, for å løse det som var et akutt problem. Det gjør denne regjeringen. Vi bygger ut norske fengsler, vi har flere prosjekter på gang, det vil bli skapt flere fengselsplasser i årene som kommer, og da har vi midlertidig løst det ved å benytte soning i Nederland. Dette er altså en midlertidig løsning inntil vi har løst den situasjonen den forrige regjeringen plasserte oss i.

Kari Henriksen (A) [12:54:47]: Dette er en underlig dialog. Her har vi altså en sak som dreier seg om tilliten til Sivilombudsmannen, og nå har vi fått en nesten 2 minutter og 50 sekunders fremstilling av avtalen i Nederland. Vi har fått en forklaring om at Nederland var det eneste alternativet de kunne velge i, noe som faktisk ikke

er riktig; regjeringa hadde alternativer, som også er presentert i Meld. St. 12 for 2014–2015, om å bygge i Norge. Og ut fra det svaret som statsråden gir nå til slutt, kan en få inntrykk av at brudd på menneskerettighetene faktisk kan forsvares bare begrunnelsen er god nok. Det er ganske oppsiktsvekkende.

Statsråden kan selv avklare om jeg har misforstått, men jeg vil likevel spørre ham om han ser at de uttalelsene som regjeringspartiene har kommet med, kan bidra til å undergrave tilliten til Sivilombudsmannen?

Statsråd Per-Willy Amundsen [12:55:48]: Jeg kan gjerne gjenta meg selv om at vi tar rapporten fra Sivilombudsmannen på alvor, men la meg også tillegge at Sivilombudsmannen har uttalt at man ikke kan påvise at vi har brutt noen menneskerettigheter fra statens side. Og det er en viktig premisse. Det er selvfølgelig ikke slik at vi aksepterer brudd på menneskerettighetene for å få på plass soningsplassene i Nederland.

Så tas det opp noen forhold, flere funn, i denne rapporten. De vil vi gjennomgå med største alvor, og vi vil selvfølgelig sette inn de tiltak som måtte være nødvendig for å håndtere det, dersom vi ser at det er behov for det.

Men la meg understreke at de soningsplassene vi har i Nederland, er basert på menneskerettighetene, og vi gjør ingen overtredelser der. Samtidig løser vi en kortsiktig kapasitetsproblematikk fordi den forrige regjeringen ikke bygde det antallet fengselsplasser som vi trengte. Det løser denne regjeringen nå. Vi bygger nye fengsler.

Presidenten: Da går vi tilbake til spørsmål 10.

Spørsmål 10

Kjersti Toppe (Sp) [12:57:24]: Eg beklagar at eg ikkje var i salen i stad. Eg prøvde å følgja med, men det glapp. Spørsmålet mitt lyder:

«Helsedirektoratet har i fire månader nekta for at ein feil registreringspraksis i DIPS har ført til at pasientar blir kasta ut av dei offisielle ventelistene. Ifølgje tillitsvald lege ved Oslo universitetssykehus kan det dreie seg om titusenvs av pasientar som har mista sin behandlingsrett, jf. TV2 den 28. februar 2017.

Kan statsråden informere om omfanget av denne skandalen, kor mange pasientar som har mista behandlingsretten, og kva tiltak regjeringa no set i verk for å sikre pasientar rett til behandling innan frist?»

Statsråd Bent Høie [12:58:10]: Jeg viser til oppdraget som jeg har gitt Helsedirektoratet knyttet til registrering av ventetid. Helsedirektoratet skal levere sin rapport i månedsskiftet april/mai. Forholdene som representanten tar opp, vil bli belyst nærmere i denne rapporten.

Helsedirektoratet opplyser at de ikke har grunnlag for å tro av svakheter i DIPS har hatt avgjørende betydning for den nasjonale ventetidsutviklingen. Direktoratet uttaler imidlertid at det kan ha hatt betydning for de juridiske rettighetene til pasienter. Men de har ikke grunn til å tro at dette har gått ut over pasientenes behandling, og har heller ikke eksempler på at det skal ha skjedd. Det vil si at pasi-

entene ikke har ventet lenger på behandling som følge av svakheter i DIPS.

Det er viktig for meg å understreke at kravene til medisinsk forsvarlighet gjelder i hele pasientforløpet. Sykehusene skal ha oversikt og gjennomføre gode pasientforløp etter første kontakt. Fra 2017 innfører jeg en ny styringsindikator, «tentativ tid til kontakt», som vil gi oss nyttig informasjon om sykehusenes evne til å planlegge og gjennomføre gode pasientforløp. Den måler antall pasientavtaler som er forsinket i forhold til det planlagte tidspunktet, og inkluderer både nyhenviste pasienter og pasienter som allerede er i et forløp.

At regjeringen har innført pakkeforløp for kreft, viser at vi tar helheten i pasientforløpet på alvor. 34 000 pasienter har nå kommet inn i pakkeforløpene, slik at de har fått definerte tider til utredning, diagnostisering og oppstart av behandling.

Det er de regionale helseforetakene som har ansvar for at registreringer i DIPS gjøres riktig. Svakheten i DIPS har vært kjent. Det er mulig å korrigere denne manuelt, og det er mitt inntrykk at det er informert om dette i registreringsveilederne og ved opplæring i de fleste sykehusene. Helse- og omsorgsdepartementet har også tatt opp dette temaet i oppfølgingsmøter med helseregionene i februar. Her ble viktigheten av at registreringen gjøres riktig, understreket. Jeg har nå også fått opplyst at DIPS vil endre det aktuelle skjermbildet i DIPS Classic innen kort tid.

Ingjerd Schou overtok her presidentplassen.

Kjersti Toppe (Sp) [13:00:24]: Det som forundrar meg, er at det kunne ta så lang tid før det har vorte nokon endringar i DIPS, og det har kome bekymringsmeldingar frå fagmiljøet, i juridiske rapportar og frå leiinga òg i Oslo universitetssykehus om at dette er eit system som gjer at pasientane ikkje får den juridiske retten som dei skal ha. Helsedirektoratet har i fleire vendingar sagt at det er ingen grunn til bekymring, og statsråden har lent seg til Helsedirektoratet. Så spørsmålet mitt er om ein tar nokon lærdom av denne saka, og korleis det kunne gå så lang tid før det vart slått fast at vi har eit system som gjer at pasientane ikkje er sikra den juridiske retten som dei skulle ha.

Statsråd Bent Høie [13:01:33]: Den lærdommen som er å ta av dette, som av mye annet, er at ansvaret for at pasientene får oppfylt sine rettigheter, ligger i sykehusene, hos legene og hos sykehusledelsen, og det er et ansvar som en ikke kan unnlate å ta bl.a. basert på IKT-systemer eller andre forhold. Så er det jo også slik, som jeg sa i mitt svar, at det er ikke grunn til å tro at dette har gått ut over pasientenes behandling, og det er heller ikke eksempler på at det skal ha skjedd, dvs. pasientene har ikke ventet lenger på behandling som følge av svakheter i DIPS. Det er viktig at sykehusene har gode systemer for oppfølging av hele pasientforløpene, og det vil også sykehusene nå bli målt på.

Så er jeg glad for at sykehusene sammen med DIPS har blitt enige om å rette dette opp i den eksisterende versjonen av DIPS, slik at det er ikke tvil om det.

Kjersti Toppe (Sp) [13:02:38]: Det er for meg litt forunderleg at ein kan seia at det har ingen konsekvensar for pasientane eller for behandlingsforløp når ein ser at pasi-

entar ikkje har fått sin juridiske rett. Korleis kan statsråden vera så sikker på at dette ikkje har gått ut over pasientane, sånn som tillitsvald lege sa på TV 2, at det omhandla titusenvis av pasientar, som ikkje har fått sin behandlingsrett? Eg høyrer kva statsråden seier, men eg vil gjerne få ein kommentar på om dette er ein konklusjon, eller om det er noko han antar.

Så har eg lyst til å spørja statsråden om kva han meiner om Helsedirektoratet si handtering av denne saka, når dei i fleire omgangar har gått ut og avvist at dette er eit problem, men til slutt innrømmer at dette systemet faktisk har fått følgjer for pasientane sin juridiske rett til behandling.

Statsråd Bent Høie [13:03:37]: Helsedirektoratet har fulgt denne saken tett hele veien. De har fått mange henvendelser fra TV 2 med ulike spørsmålsstillinger, og jeg oppfatter at de har svart på det. De har også gitt meg informasjon fortløpende basert på det kunnskapsgrunnlaget som de til enhver tid har. Pasientenes rett til behandling og utredning skal følges opp av sykehusene helt uavhengig av hvilke systemer en har på IKT-siden. Det som er viktig, er at det er ikke IKT-systemene som vurderer pasientene. Det er det leger som gjør, og leger som vurderer at en pasient skal innkalles til behandling, har ansvar for å sørge for at pasienten blir innkalt til behandling, og at behandling starter. Vurderer legen at pasienten har behov for utredning før behandling, er det det som skal gis. Det ligger ikke en føring i lovverket om at pasienten har rett til behandling. Pasienten har rett til utredning eller behandling – oppstart knyttet til det.

Presidenten: Vi går da til spørsmål 9.

Spørsmål 9

Presidenten: Dette spørsmålet, fra representanten Ruth Grung til helse- og omsorgsministeren, vil bli besvart av justis- og beredskapsministeren som rette vedkommende.

Ruth Grung (A) [13:04:57]: «Sivilombudsmannens rapport fra Norgerhaven fengsel viser at innsattes pasientrettigheter ikke er ivaretatt, og at helsetilbudet ikke er tilfredsstillende. Han peker på at innsatte med kroniske og ikke-akutte sykdommer ikke blir sikret oppfølging av spesialisthelsetjenesten, og at de innsatte ikke har reell tilgang til en effektiv klageordning for helsehjelp.

Hva vil statsråden gjøre for å følge opp funnene slik at helsetilbudet og pasientrettighetene til de innsatte blir ivaretatt?»

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:05:31]: En grunnleggende forutsetning da regjeringen la frem forslag om å inngå en avtale om leie av fengselsplasser i Nederland, var at Kriminalomsorgen skal sørge for at innsatte som gjennomfører straff i Nederland, får tilbud om helsehjelp som er likeverdig med det tilbudet domfelte vil ha krav på ved straffegjennomføring i Norge. Dette er lovfestet i straffegjennomføringsloven § 1 a.

Helsedirektoratet var på befaring i Norgerhaven fengsel under arbeidet med avtalen og konkluderte med at helsetilbudet der er likeverdig med det helsetilbud som ytes i nor-

ske fengsler, med unntak av spesialhelsetjenester. Innsatte som har behov for helsehjelp, herunder spesialhelsetjenester som ikke kan tilbys i Norgerhaven fengsel, skal ikke overføres til det fengslet. Det foretas en grundig helsevurdering av hver enkelt innsatt før en eventuell overføring. Innsatte som helsepersonell mener ikke bør overføres av helsemessige årsaker, blir ikke overført til Norgerhaven fengsel. Dette er omtalt i lovproposisjonen som regjeringen fremmet, Prop. 92 LS for 2014–2015, side 35.

Innsatte som mener at helsehjelpen som vedkommende har fått tilbud om, ikke er likeverdig med den helsehjelpen vedkommende ville ha fått ved soning i Norge, kan klage på dette til Fylkesmannen i Norge. Er innsatte misfornøyd med nederlandsk helsepersonells utførelse av helsetjenesten, kan vedkommende klage til nederlandske klagemyndigheter. Eventuelle skader ved helsetjenester som mottas i Norgerhaven fengsel, omfattes av den norske pasientskadeloven. Etter Sivilombudsmannens besøk er informasjonen om klagemulighetene forbedret.

Ruth Grung (A) [13:07:38]: En rekke områder i rapporten som Sivilombudsmannen legger vekt på, var egentlig spilt inn av Helsedirektoratet i utarbeidingen av retningslinjene. Det viser seg at en del innsatte frivillig har ønsket å sone i Nederland, men at de har hatt en helsesituasjon som gjør at de trenger støtte fra spesialisthelsetjenesten. Her har tydeligvis ikke systemet fungert. Det viser seg også at det kan være en rollekonflikt knyttet til hvordan det er organisert i Nederland, hvor det egentlig er fengselsstyret som styrer helsetjenesten. Pasientrettighetene er forskjellig i Norge kontra i Nederland.

Hvordan sikrer man seg at alle de fire, konkrete innspillene fra Sivilombudsmannen blir fulgt opp, og hvordan vil Stortinget bli orientert om det?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:08:32]: Departementet kommer til å gjennomgå rapporten fra Sivilombudsmannen nøye. Vi kommer til å vurdere hvert enkelt punkt. Vi kommer til å iverksette nødvendige tiltak der vi anser det som nødvendig ut fra situasjonen. Jeg kan gjøre representanten trygg på at dette vil bli fulgt opp, og i den grad ting ikke er håndtert ut fra forutsetningene, vil det selvfølgelig bli ivaretatt. Det legger jeg til grunn i det videre arbeidet.

Regelen er at innsatte som har behandlingsbehov som ikke dekkes i Norgerhaven fengsel, skal heller ikke overføres dit.

Ruth Grung (A) [13:09:29]: Jeg takker for svaret og forventer at vi blir orientert når ministeren må svare Sivilombudsmannen. Betyr det at ministeren ikke har vært kjent med at det har vært problemstillinger knyttet opp mot et likeverdig helsetilbud fram til nå? Eller har man prøvd å håndtere situasjonen og forbedret den før Sivilombudsmannen reiste ned? Spørsmålet er: Var det nødvendig å ha Sivilombudsmannen der nede for at de fikk et likeverdig tilbud? Eller ble det gjort noe i forkant?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:10:01]: Nå skal jeg ikke foregripe de vurderingene som vi nå skal gjøre, i etterkant av å ha mottatt rapporten fra Sivilombudsmannen. De punktene skal vi, som jeg sa, gjennomgå nøye, og

i den grad det er behov for det, vil vi gjennomføre endringer. Det vil bli ivaretatt.

Så vil selvfølgelig også tilbakemeldinger til Sivilombudsmannen bli offentlig kjent. Fristen er vel 1. juni. Det vil vi selvfølgelig sørge for at man blir orientert om.

Presidenten: Vi går til spørsmål 15.

Spørsmål 15

Jan Böhler (A) [13:10:56]: Jeg vil gjerne stille følgende spørsmål til justis- og beredskapsministeren:

«I interpellasjonsdebatten 21. februar 2017 om kampen mot kriminelle gjenger i Oslo-området sa statsråden: «Det er ikke sånn at man skal benytte A4-løsninger i alle sammenhenger, og jeg tror de fleste ser at hovedstadsområdet har særlige utfordringer, som skal ivaretas». Også Difi-rapporten om politireformen tar opp det samme. Likevel legges Seksjon for organisert kriminalitet ved Oslo politidistrikt som sådan ned om kort tid og fordeles inn i en ny stor felles enhet.

Hvordan vil statsråden sørge for at politiet har ressurser til langsiktig, konsentrert innsats mot de kriminelle gjengene?»

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:11:44]: Et slagkraftig politi dreier seg dels om tilstrekkelige ressurser, dels om god organisering og dels om tilgang til de riktige arbeidsmetodene. Regjeringen har levert på alle disse tre områdene.

Regjeringen har siden regjeringsskiftet i 2013 tilført politiet store ressurser. Politiets budsjett er økt med om lag 2,5 mrd. kr. Det er da korrigert for merverdiavgift, pensjon, pris- og lønnsvekst, så det er reelle økninger. I perioden fra 31. desember 2013 og frem til 31. desember 2016 har det blitt 1 644 flere årsverk i politiet. Samtidig implementeres politireformen som ble vedtatt av Stortinget sommeren 2015. Reformen er både en strukturreform og en kvalitetsreform.

I spørsmålet er representanten opptatt av strukturelle endringer i organisasjonen til Oslo politidistrikt og hvordan dette kan ha følger for langsiktig konsentrert innsats mot de kriminelle gjengene. Reformen har, som jeg også påpekte i interpellasjonsdebatten 21. februar i år, som et av sine formål å sette politiet bedre i stand til å håndtere alvorlig kriminalitet, herunder innsatsen mot kriminelle gjenger.

Jeg føler et behov for å minne om intensjonen ved reformen. De strukturelle endringene skal bygge opp under de kvalitative målene som reformen setter for politiets virksomhet. Det er viktig å legge til rette for at politiet har de nødvendige verktøy.

På regjeringens initiativ er det vedtatt lovendringer som medfører at politiet nå har fått utvidet adgang til å benytte skjulte tvangsmidler, som bl.a. dataavlesing og utvidet adgang til bruk av kommunikasjonsskontroll. Dette er viktige verktøy også i bekjempelsen av kriminelle gjenger, og det er også noe man vil få som eksempel dersom man spør politiet om det.

Som jeg uttalte under interpellasjonsdebatten 21. februar i år, har Oslo politidistrikt opplyst at de vil fortsette sitt målrettede arbeid også i 2017 for å bekjempe

denne kriminaliteten og avverge alvorlige hendelser, samt fortsette det gode, tverrfaglige forebyggende samarbeidet med kommunen og bydelene.

Det er gitt føringer om prioriteringer av den alvorlige kriminaliteten. Dette fremkommer både av budsjettproposisjonen, av tildelingsbrevet til Politidirektoratet om mål og av prioriteringsskrivet fra Riksadvokaten. Den typen kriminalitet det her er snakk om, faller klart innenfor de føringene som er gitt om prioritering.

Jeg vil derfor igjen benytte anledningen til å understreke at jeg har tillit til at politiet tar denne trusselen på alvor, at situasjonen følges nøye, og at det iverksettes nødvendige forebyggende og bekjempende tiltak.

Jan Böhler (A) [13:14:53]: Jeg takker statsråden for svaret. I interpellasjonsdebatten 21. februar sa statsråden at han delte mitt engasjement når det gjelder at

«Oslo og Oslo-området har særskilte utfordringer som vi bør være ekstra oppmerksom på, og som må ivaretas på en god måte. Håndteringen av denne typen problemstillinger bør i høyeste grad følges opp, og det vil også gjøres».

Hvis vi ser på erfaringene fra gjengprosjektet fra 2006: Etter en debatt her i Stortinget tok daværende statsråd initiativet til at de som satte inn den spesielle innsatsen i Oslo politidistrikt, fikk 12 mill. kr i året til særskilte ressurser for å kunne gjennomføre en så krevende jobb gjennom mange år. Vil statsråden bidra til at man vil kunne gjøre en slik forsterket innsats som man nå er i ferd med å iverksette overfor den nye, bekymringsfulle gjengutviklingen i Oslo, og se på om det finnes muligheter for å kanalisere midler slik at vi kan få satt trykk på det?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:15:57]: Jeg er veldig enig i at det er viktig å sette inn nødvendige ressurser i Oslo-politiet, nettopp for å stoppe den utviklingen vi har sett, og som vi har alt annet enn lystige eksempler på, uten at vi skal overdrive dimensjonene i dem. Det er viktig at Oslo-politiet styrkes. Derfor blir politiet i Oslo styrket betydelig i år. Om lag 100 stillinger blir tilført Oslo politidistrikt og nærmere 100 mill. kr i økninger. Det er snakk om en sterk styrking av politiet i Oslo, og det legger også klare føringer for at man skal skape en enda bedre kriminalitetsbekjempelse på dette viktige området.

Jeg er tilbakeholden med å detaljstyre politiet. Jeg tenker vi skal gi dem rammer til å gjøre sine politifaglige vurderinger av hvordan de på best mulig måte kan bekjempe alvorlig kriminalitet, og jeg oppfatter i høyeste grad at politiet i Oslo tenker riktig på disse områdene.

Jan Böhler (A) [13:17:03]: Jeg er enig med statsråden i det. Oslo-politiet har jo nå varslet en omfattende innsats mot det de karakteriserer som en bekymringsfull utvikling, der særlig et gjengmiljø i Oslo sør nå har utviklet seg slik at Oslo-politiet kaller det for den største kriminelle gjengutfordringen vi har her i Oslo – jeg vil si også i landet. De har nå varslet en konsentrert innsats gjennom flere år for å ta tak i det, og det er sikkert både statsråden, Stortinget og jeg veldig glade for.

Spørsmålet mitt er om statsråden kan se på og finne en måte å bidra til den innsatsen på utover de vanlige budsjettmidlene som jo kommer hvert år, f.eks. gjennom Samordningsorganet for kampen mot organisert kriminalitet,

der man jo har en pott med midler som man tildeler til særlige innsatser. Jeg er klar over at det ikke er statsråden som bevilger det direkte, men det finnes jo måter å kanalisere ressurser inn på, slik at man kan få styrket innsatsen særlig i en periode.

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:18:09]: Natt til søndag hadde jeg gleden av – eller glede, jeg hadde i hvert fall mulighet til – å være med politiet på patrulje gjennom flere timer. Det var svært nyttig. Jeg opplever at politiet jobber godt, og at de i høyeste grad ser problemstillingene og er i ferd med å håndtere det på en god måte.

Jeg har tillit til politiet i Oslo. Det er viktig at vi gir dem gode økonomiske rammer og de mannskapsressursene som er nødvendig for å håndtere situasjonen på en god måte og forhindre at den negative utviklingen vi har sett i enkelte bydeler i Oslo, får lov å utvikle seg til det verre. Her er det en høy bevissthet hos politiet, og jeg tenker at det er viktig at vi legger til rette på ressursiden, slik at de kan fortsette den gode innsatsen, men samtidig at vi som politikere er tilbakeholdne med å forklare og fortelle politiet hvordan man skal gjennomføre dette. Jeg har tillit til at politiet gjør sine vurderinger på en god måte.

Spørsmål 16

Lise Christoffersen (A) [13:19:29]: «Høyre- og Fremskrittsparti-regjeringen må ta sin del av ansvaret for at det bygges for få boliger. Men de må også sikre at boligbyggingen foregår i lovlige former, både når det gjelder lønns- og ansettelsesforhold, helse, miljø og sikkerhet, skattelovgivning mv. Byggebransjen er en særlig utsatt bransje for useriøse aktører.

Mener statsråden politiet i dag har tilstrekkelige virkemidler til rådighet for å etterforske og få pådømt arbeidslivskriminalitet?»

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:20:00]: Arbeidslivskriminalitet er et prioritert kriminalitetsområde for regjeringen. Kriminalitetsbildet er sammensatt og har innslag av multikriminalitet. Et godt organisert, slagkraftig politi og påtalemyndighet med tilstrekkelig ressurser og de riktige verktøyene er helt grunnleggende for å lykkes i kampen mot alvorlig arbeidslivskriminalitet.

Jeg har fått opplyst fra Riksadvokaten at de ikke har mottatt henvendelser fra statsadvokatene eller politiet som tyder på manglende staffeprosessuelle metoder i bekjempelsen av alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet. De opplyser videre at de mest samfunnsskadelige formene for denne typen kriminalitet som regel vil rammes av så strenge straffebestemmelser at det vil være adgang til de mest inngrepene straffeprosessuelle metodene.

Regjeringen har i perioden siden 2013 foretatt tidenes politisatsing med en total økning i politiets budsjetter på 2,5 mrd. kr., og i perioden 31. desember 2013 til 31. desember i fjor har det tiltrådt 1 644 flere årsverk.

Politireformen skal gjennom større fagmiljø sette politiet bedre i stand til å bekjempe alvorlig kriminalitet, herunder økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet. Kvaliteten på etterforskningen skal heves gjennom det pågående etterforskningsløftet. Samtlige politidistrikt er nå i

ferd med å etablere sin nye organisasjon. Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet, som er revidert i februar i år, inneholder også flere tiltak som vil styrke politiets evne til kriminalitetsbekjempelse. Samtlige politidistrikt skal i løpet av 2017 ha næringslivskontakter på plass. Det skal bedre politiets kontakt og samhandling med næringslivet i forebygging av kriminalitet både i og mot næringslivet.

Videre skal politiets behandling av alvorlig konkurstriminalitet bedres ved at vi fra 2017 etablerer bokoordinatorer i alle politidistrikt.

Strategien legger også til rette for økt tverrfaglig samarbeid. Blant annet ble det i 2016 etablert et nasjonalt tverrfaglig analyse- og etterretningssenter, der politiet deltar sammen med andre kontrolltater. I 2017 vil det også være til sammen sju samlokaliserte enheter mot arbeidslivskriminalitet, A-krimsentrene.

Bekjempelse av alvorlig arbeidslivskriminalitet er prioritert av regjeringen. Min redegjørelse beskriver mye av det arbeidet som er iverksatt. Jeg har tillit til at dette vil gi resultat.

Lise Christoffersen (A) [13:23:09]: Jeg takker for svaret.

I forrige uke behandlet vi Riksrevisjonens sterke kritikk av regjeringens innsats. Politiet bruker for lang tid på etterforskning, arbeidslivskriminalitet får få eller ingen konsekvenser, den tragiske ulykken i Bærum i 2013 der en ung litauer ble skadet for livet, og der statsadvokaten måtte beordre etterforskning, er ennå ikke ferdig, og Kripos viste i 2014 at politiet manglet både kompetanse og utstyr, slik at det var vanskelig å føre bevis og altfor liten oppdagelsesrisiko. Nå hører jeg av svaret fra statsråden at han beskriver en helt annen virkelighet, at mye har skjedd, og at mye skal skje i 2017. Kan statsråden bekrefte at om Kripos får det samme spørsmålet i dag eller på slutten av året, vil de svare at politiet har kontroll med situasjonen?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:24:03]: Jeg oppfatter at den innsatsen regjeringen har gjort mot kriminalitet på dette området, vil bære frukter – og til dels også har gjort det. Det er en betydelig innsats som er lagt ned. Så er det selvfølgelig utfordringer, men jeg tror at den styrkingen vi har gjort og er i gang med å gjøre i politiet, og de kvalitetsresultatene vi vil få gjennom politireformen, vil kunne legge til rette for enda bedre resultater.

Så kan selvfølgelig ikke jeg fortelle hva Kripos måtte svare dersom en spør dem, men jeg tenker at vi har i hvert fall fra regjeringens side lagt til grunn de nødvendige tiltak – og vi er selvfølgelig åpne for enda flere – for å bekjempe denne typen kriminalitet, som er urovekkende, og som vi som samfunn må bekjempe.

Lise Christoffersen (A) [13:25:02]: Takk for svaret. Det er interessant å høre at statsråden sier at han er åpen for enda flere tiltak, for etterforskning og dom krever jo at kriminaliteten avdekkes.

Senteret mot arbeidslivskriminalitet i Oslo sa til Dagbladet 14. mars at det er et stort problem at når de avdekker et kriminelt nettverk ett sted, dukker de samme bare opp igjen i nye bransjer med mindre kontroll. På FriFagbevegelse.no i dag sier sentrene at norske advokater og regn-

skapsførere bistår med å skjule spor og trenere saker, og det vanskeliggjør selvfølgelig politiets arbeid.

Jeg vet at Fremskrittspartiet ikke er så veldig glad i LO, men fagbevegelsen har tross alt 60 000 skolerte tillitsvalgte i alle bransjer over hele landet. Kunne statsråden – i det godes tjeneste – likevel tenke seg å anbefale politiet å gå i et tettere samarbeid med lokale tillitsvalgte for å gjøre jakten på arbeidslivskriminelle bander enda mer effektiv?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:26:04]: Jeg tror representanten er litt feilinformert dersom hun legger til grunn at Fremskrittspartiet misliker LO. Det tror jeg nok ikke er en korrekt beskrivelse av situasjonen. Men det hun tar opp, er for så vidt et interessant innspill, uten at jeg her og nå kan konkludere. Jeg ser også verdien av at tillitsvalgte kan tilføre viktig og god informasjon i arbeidet med å avdekke alvorlig arbeidslivskriminalitet. Jeg ser absolutt det poenget, men jeg kan ikke her og nå, over bordet, si at det er aktuelt å iverksette, men jeg tar det med meg og ser det som et innspill som bør vurderes. For som jeg sier: Her er man åpen for alle gode innspill som kan sette oss enda bedre i stand til å bekjempe alvorlig arbeidslivskriminalitet.

Spørsmål 17

«Sivilombudsmannen har gjort alvorlige funn knyttet til avtalen med Nederland om leie av soningsplasser. Blant annet påpeker han at norske myndigheter er avskåret fra å ivareta ansvaret for å beskytte innsatte, noe som utgjør en risiko for tortur og umenneskelig behandling.

Mener statsråden dette er alvorlig, og hvordan vil statsråden sørge for at norske myndigheter igjen vil kunne ivareta ansvaret for å beskytte innsatte mot tortur og umenneskelig behandling?»

Presidenten: Dette spørsmålet, fra representanten Jorodd Asphjell til justis- og beredskapsministeren, bortfaller, da spørteren ikke er til stede.

Spørsmål 18

Anna Ljunggren (A) [13:27:20]: «Sivilombudsmannen har gjort alvorlige funn ved sitt besøk i Norgerhaven fengsel. Heriblant at innsatte blir rutinemessig påsatt tvangsmiddelet BodyCuff under flytransport, uten individuell vurdering og skriftlig vedtak. Sivilombudsmannen sier i sin rapport at denne praksisen ikke er akseptabel.

Mener statsråden praksisen er akseptabel, og vil han endre praksisen i tråd med Sivilombudsmannens anbefalinger?»

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:27:48]: Bruk av tvangsmidler, herunder «body cuff», skal skje etter straffegjennomføringsloven § 38. Kriminalomsorgen skal bare bruke tvangsmidler dersom forholdene gjør det strengt nødvendig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige. Det innebærer at det skal foretas en konkret og individuell vurdering av hvorvidt tvangsmidler skal benyttes i hvert

enkelt tilfelle. Tvangsmidler kan benyttes bl.a. når det er nødvendig for å avverge alvorlig angrep eller skade på person eller for å hindre rømming under transport av innsatte.

Tvangsmidler skal brukes med varsomhet, slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Justis- og beredskapsdepartementet vil be Kriminalomsorgsdirektoratet gjennomgå kriminalomsorgens regler og praksis ved bruk av tvangsmidler ved transport.

Anna Ljunggren (A) [13:29:03]: Sivilombudsmannen skriver også i sin rapport om transport fra flyet til fengslet:

«En bekymring er likevel at cellebussen manglet sikkerhetsbelter. Da dette ble tatt opp med ledelsen ved Norgerhaven fengsel i etterkant, ble det forklart at nederlandsk lovgivning ikke stiller krav om sikkerhetsbelter ved busstransport, heller ikke ved transport av innsatte.»

Dette handler om mer enn setebelter i buss, selvfølgelig. Det er et eksempel på at man får en konflikt mellom norsk lov og nederlandsk lov, hvor nederlandsk lov er den som kommer til anvendelse. Mener statsråden at det er uproblematisk at norske innsatte ikke er underlagt norsk lov etter ankomst til Nederland?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:29:50]: Jeg tenker at vi har lagt til grunn at menneskerettighetene ligger som fundament når vi kjøper fengselsplasser i Nederland. Jeg tror kanskje ikke eksemplet med manglende setebelter på buss ved transport nødvendigvis oppfattes som det mest alvorlige overtrampet. Det er i hvert fall vanskelig å tolke det som i strid med menneskerettighetene all den tid det ikke er helt uvanlig i Norge å bruke buss uten setebelter. Men det betyr ikke at jeg på noen som helst slags måte undervurderer viktige forhold som blir tatt opp av Sivilombudsmannen. Det skal vi selvfølgelig se nærmere på. Men jeg ber om at man har en viss forsiktighet med å fremstille Sivilombudsmannens kritikk av soningsforholdene i Nederland som noe i retning av brudd på menneskerettighetene eller noe slikt.

Anna Ljunggren (A) [13:30:54]: Jeg har ikke nevnt menneskerettigheter i dette spørsmålet, det er det statsråden selv som har gjort i sine svar. Jeg har snakket om norsk lov og anvendelse av norsk lov i Nederland for norske innsatte.

Et annet eksempel som jeg gjerne vil ha kommentarer på, er hva som skjer dersom en innsatt bryter norsk lov i fengslet, men som ikke er brudd på nederlandsk lov. Det kan f.eks. gjelde en del narkotikaforbrytelser. Vil vedkommende da slippe unna fordi statsråden og regjeringen har sendt ham til Nederland?

Marianne Vollan, som er direktør i Kriminalomsorgsdirektoratet, sa i juli 2015:

«Straffegjennomføringen i Nederland skjer etter norsk lov, og de innsatte har dermed de samme rettigheter og plikter som innsatte i norske fengsler.»

Gjelder det også hvis det skjer handlinger i fengsel som er straffbare ifølge norsk lov, men ikke nederlandsk lov?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:31:46]: Soningsforholdene i Nederland er av den karakter at man ivaretar

rettighetene til innsatte, på lik linje med soningsforholdene i norske fengsler. Så kan det være at man har avdekket enkelte forhold som bør danne grunnlag for omgjørelse eller endring.

Men det er viktig for meg å understreke følgende: Vi tok i bruk soningsplassene i Nederland fordi vi arvet et problem etter forrige regjering. De overlot oss lange soningskøer, som denne regjeringen måtte rydde opp i. Dermed tok vi i bruk midlertidige fengselsplasser i Nederland mens vi nå bygger ut nye fengselsplasser i Norge. Dette er en midlertidig løsning. Alternativet er lange soningskøer. Alternativet er at folk måtte sitte i arrest lenger enn det som var tilrådelig nettopp ut fra menneskerettighetene. Så her tenker jeg at vi

håndterer vårt ansvar på en god måte, noe den forrige regjeringen overhodet ikke gjorde.

Presidenten: Da er den ordinære spørretimen over.

Sak nr. 3 [13:32:56]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.33.